Ціна 1 крб.

ЯРОСЛАВ ГАЛАН

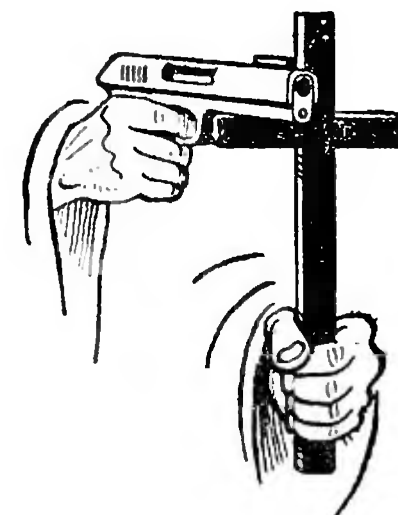
ПАПСЬКА СЛЬОЗА

ЯРОСЛАВ ГАЛАН

ПАПСЬКА СЛЬОЗА

ІЛЮСТРАЦІЇ В. ГРИГОР'ЄВА

«РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»
1952

НА СЛУЖБІ В САТАНИ

ПОКИ сеньйор Еудженіо Пачеллі став монсеньйором, а згодом і папою римським, він пройшов солідну школу. Як паросток старого банкірського роду, він навчився цінити Шекспірову максиму з «Віндзорських кумоньок»: «Де гроші попереду йдуть, всі шляхи відкриті там навстіж». Як теолог, він увібрав у себе всі єзуїтські істини, на зразок висловленої папою Пієм XI: «Я б склав договір із самим дияволом, якби це послужило інтересам католицької держави».

Вся наступна діяльність Пачеллі вказує на те, що він з особливою пильністю вивчав життя і діяльність папи Олександра VI Борджіа, його сина Чезаре, його дочки Лукреції й засновника ордену єзуїтів Ігнатія Лойоли. Перші три імені з цієї романтичної четвірки поклали основи етики Ватікану, четвертий із них визначив раз назавжди його політику. Вони будуть патронами Еудженіо Пачеллі, з їх діл він черпатиме натхнення в найбільш вирішальні хвилини свого життя.

Невідомо, хто штовхнув Еудженіо Пачеллі на шлях духовної кар'єри; є підстави гадати, що його рідний

дядько — директор ватіканського банку «Банко ді Рома». Такий розподіл ролей якнайкраще відповідав інтересам грошолюбної сім'ї: один Пачеллі очолюватиме банк, а другий Пачеллі накачуватиме цей банк грошима.

Ця комбінація була цілком у стилі єзуїтів — цих учителів, протекторів і меценатів молодого Еудженіо, який досить вчасно зрозумів, що набагато вигідніше запродати душу лиховісному «Ісусовому товариству», ніж наївному середньовічному дияволу.

Така тверезість поглядів не могла не дати плодів. На сороковому році життя Еудженіо Пачеллі виходить уже в люди: на його голові височить єпіскопська інфула. Трохи згодом ми бачимо його в Мюнхені, де монсеньйор Пачеллі — папський нунцій — вправними руками плете мереживо дипломатичних інтриг. Його політична лінія не знає коливань, вона постійна, незмінна, тверда, як Петрова скеля.

За роки своєї священицької практики монсеньйор Пачеллі мав час вивчити сенс цієї політики. Догма про непогрішимість папи була всього на 6 років старша за монсеньйора Пачеллі, проте вона своєю конкретністю говорила йому значно більше, ніж усі чотири канонічні книги Нового завіту. Його нітрохи не бентежило те, що ця догма була схвалена невеличкою більшістю. Для нього вирішальне значення мав факт, що ця більшість була єзуїтською більшістю, та що завдяки їй брами Ватікану раз назавжди захлопнулися перед троянським конем лібералізму.

З 1870 року папа більше «не помилявся». Його слово стало останнім словом, воно не підлягало оскарженню, «Рим сказав — справа закінчена». З 1870 року в папи римські може потрапити лише ставленик єзуїтів. Ще недавно зневажуваний орден стає всесильним, а диктатура папи стає його диктатурою. Духа папи Клементія XVI було вигнано з мурів «апостольської столиці»; його місце зайняв дух Пія VI, дух крайньої, непримиренної, абсолютної й войовничої реакції.

Монсеньйор Пачеллі, як стопроцентний, чистокровний єзуїт, мріє про відродження Священної римської імперії. Міфічне царство небесне його аж ніяк не влаштовує, він чудово розуміє, що панування над душами лише тоді виправдовує себе, коли воно веде до панування над тілами. Він не переоцінює значення проповідуваного з амвонів слова: воно тільки тоді зможе відвернути небезпеку соціальної революції, коли за ним стоятиме фізична сила. Цю силу може мати лише Священна римська імперія, збудована в серці Європи. Це серце зветься «Німеччина», і воно б'ється по-протестантському. Однак Пачеллі знає, що в протестантстві немає вже навіть і сліду будь-якого протесту. Більше того. Він знає, що й поміщики католицької Баварії, й промисловці протестантської Рурської області одним миром мазані й одне сповідують «Вірую», що починається зі слів «Німеччина понад усе». Так, тільки Німеччина, Німеччина Круппа й Стіннеса, Гінденбурга й Людендорфа могла стати цитаделлю світової реакції, лише вона мала силу підняти меч Священної імперії, і лише Ватікан міг умовити народи, щоб вони корилися перед цим мечем!

Германофільство монсеньйора Пачеллі не народилося в його голові. Ще папа Лев XIII у розмові з імператором Вільгельмом II виклав точку зору Ватікану на роль Німеччини, схвалюючи без застережень імперіалістичні плани юнкерів. Ось слова папи:

«Німеччина повинна стати мечем католицької церкви... Священна римська імперія мусить бути відбудована шляхом війни, бо інших засобів нема. Мета цієї війни: 1) витіснення протестантського англійського та масонського впливу в Європі й на Заході; 2) федерація всіх центральноєвропейських держав для створення непохитної опори проти російського й слов'янського вторгнення зі Сходу».

Недвозначно виявляв пронімецькі симпатії й Пій X, який надіслав тому ж Вільгельмові щирі побажання розгрому нелюбимої Ватіканом масонської Франції. Два роки по тому Бенедікт XV поклявся честолюбному Вільгельмові, що він не тільки молитиметься за його перемогу, але й подасть йому всебічну допомогу у створенні Священної імперії.

Однак, на цей раз, не допомогли молитви Пія X й Бенедікта XV. Другу річницю свого нунціату монсеньйор Пачеллі відзначав у невеселому настрої: замість стояти на варті інтересів католицької церкви, Німеччина стояла в вогні революції. В листах, що надходили з

Ватікану, можна було відчути замішання й тривогу. Ураган Жовтня шарпав нерви кардиналів і прелатів, примара світової революції каламутила сон ватіканських будівників Священної імперії.

У той сумний для Пачеллі час мюнхенський нунцій шукає заспокоєння й поради у свого вчителя, міланського кардинала Ратті. Ратті розповідає своєму учневі про молодого міланського журналіста Беніто Муссоліні й про спасенний вплив на нього божого слова, яке перетворило цього атеїста й «руїнника устоїв» на ентузіаста церкви й приватної власності. Монсеньйор Ратті у зворушливих словах описує перші кроки створеної Муссоліні фашистської партії й пророкує їй велике майбутнє. Він нагадує нунцієві про істину істин — про незмінність цілей католицької церкви й про основну її мету: здобуття санкціонованого законами виключного права на володіння людськими душами й умами. Лише авторитарні режими, тобто режими, споріднені з церковними, можуть наблизити католицьку церкву до тієї мети. Він посилається на папу Григорія XVI, який назвав свободу совісті божевіллям, а свободу думки — згубною. У перемозі контрреволюції він бачить єдину гарантію існування союзу між духовною і світською владою, союзу, без якого Ватікан не зможе добитися остаточної цілі.

Але минає деякий час, і тон листів кардинала змінюється, в них прозирає тепер неприхована тривога. Монсеньйор Пачеллі не дивується: він знає про задушевні думи робітників Ломбардії, він вміє оцінити грізну вибухову силу гніву безземельних «кафоні». Нунція також покидає спокій. На саму думку про «Банко ді Рома» в нього тривожно б'ється серце. Надходить звістка про смерть Бенедікта XV. У хатній каплиці Пачеллі служить панахиду. Та наприкінці десятого дня в засмучену душу нунція вселяється радість: конклав обирає папою кардинала Ратті. Папа вмер, хай живе папа! Монсеньйор Пачеллі піднісся духом: Пій XI не з тих людей, що перед лицем смертельної небезпеки сидять, склавши руки. Цей у політичному словнику визнає одно лише слово: наступ.

Еудженіо Пачеллі не помилявся. Не встиг іще Пій XI ввійти як слід у роль папи, як Муссоліні з своєю чорною ордою увійшов до Рима. «Банко ді Рома» був врятований. І не тільки банк. Разом з фінансовою олігархією зітхнули з полегшенням всі ті, що мали причини боятися й ненавидіти соціальний переворот. На другий день після призначення Муссоліні прем'єр-міністром Італії світ облетіли слова Пія XI: «Вперше за багато місяців я заснув спокійно».

Одного дня людство стає перед загрозою: папа розпустив свою масову організацію, ультракатолицьку «Народну партію». Дехто говорить про капітуляцію Ватікану, дехто навіть проливає сльози над недолею «христового намісника». Але монсеньйор Пачеллі не втрачає душевної рівноваги, бо ще більше він захоплений політичною спритністю нового папи, якому ця партія тільки стояла на заваді. Віднині його святість матиме змогу домовлятися з диктатором понад голови примхливих і злегка заражених лібералізмом «пополярі»...

Наука не йде в ліс, Еудженіо Пачеллі починає й собі діяти. Столітня любов Ватікану до Німеччини знаходить в особі мюнхенського нунція свого фанатичного виразника. Правда, такої Німеччини, якої б хотілося монсеньйорові, озброєної до зубів, придавленої фашизмом, і як Італія Муссоліні, Німеччини, що забезпечила б католицькій церкві панівне становище в християнському світі, поки що немає. Але вона повинна бути, і нунцій докладе всіх зусиль, щоб допомогти їй воскреснути.

Пачеллі стає свідком мюнхенського путчу. Його герої — знайомі нунція, всі симпатії папського посланника на їх боці. Однак зухвала спроба Людендорфа виявляється передчасною, німецькі послідовники чорносорочників зазнають поразки, їх майбутній «фюрер» мандрує на кілька місяців за грати. Нунцій збирає про нього інформації й приходить до висновку, що в Адольфа Гітлера є всі дані бути німецьким варіантом Муссоліні. З цієї хвилини Гітлер стає улюбленцем монсеньйора Пачеллі, його надією й любов'ю.

Нунцій дізнається, що його протеже пише в тюрмі євангеліє німецького фашизму та що цю роботу гальмує недостатня освіченість автора. Невідкладно потрібна інтелектуальна допомога. Подає її охоче «фюрерові» священик Штемпфлер. Дивовижна жадоба крові невоявленого фашистського месії не бентежить служителя католицької церкви, вихованого на кривавих традиціях

інквізиції, і оце в мурах комфортабельної тюремної камери починається гармонійна співпраця між націстським дияволом і католицьким вельзевулом; співпраця, в якій езуїтський підступ змагався за пальму першості з тевтонською кровожерливістю. Так народилося кількасот сторінок «Майн кампф».

Ближче, ділове знайомство з Адольфом Гітлером починається у Пачеллі з дня його призначення нунцієм у Берліні. Офіціальний біограф майбутнього Пія XII, Ван-Хок напише про ті роки: «Кардинал Пачеллі був відомий своїми сильними симпатіями до Німеччини». Ці симпатії були, звичайно, однобокі; їх об'єктом була Німеччина Гугенберга, Тіссена, Гітлера й Герінга, проте, коли проб'є вирішальна година, вони відіграють вирішальну роль.

В 1929 році Пачеллі дістає високе призначення; як державний секретар при Пії XI, він буде чимось на зразок папського міністра закордонних справ. Зрозуміло, чому саме Пачеллі, а не хтось інший, став правою рукою папи. Тут на користь Пачеллі промовила його дружба з Гінденбургом, Брюнінгом і з тими, що мали згодом прийти на їх місце.

Це був рік так званого Латеранського договору, рік завершення фашистсько-ватіканського флірту. Режим Муссоліні дістав від «апостольського престолу» офіціальне схвалення та індульгенцію на всі давні й майбутні гріхи, а «апостольський престол» одержав владу над своєю територією, примусове викладання релігії в школах Італії та... мільярд 750 мільйонів лір для захитаного кризою «Банко ді Рома». Не дивно, що після такого королівського подарунку з уст зворушеного папи вихопилися слова, за які Муссоліні буде йому вдячний до самої смерті: «Дуче – це дар провидіння, людина, вільна від забобонів, притаманних політичним діячам ліберальної школи...»

Те, що автором Латеранського пакту був монсеньйор Пачеллі, було таємницею полішинеля. Багата досвідом старість в особі Пія XI подала руку молодечій сназі монсеньйора Пачеллі. На результати недовго довелося чекати. Волею папи і його канцлера католицький світ дістає нову організацію, аналогічну фашистській партії Італії, але з непорівнянно ширшим обсягом дії. Вона

одержує напрочуд скромну назву: «Католицька дія», та вже перший пункт її програми звучить войовничо і грізно: «Організація має на меті здійснювання принципів католицької віри в приватному та громадському житті». Суто політичний характер цієї корпорації не підлягає жодному сумнівові. Це була недвозначна й явна спроба мобілізації всіх вірних католицької церкви під чорними прапорами фашизму, під самодержавним керівництвом господаря 300 ватіканських хоромів. Таким чином, «пастир» ставав ватажком, а його вірні — штурмовиками фашистських батальйонів. Від жовтих мурів Ватікану повіяло духом фашистської казарми, а його агентура за кордонами Італії скидалася тепер на кордегардії чорносорочників, де роль дежурного фельдфебеля виконували тубільні кардинали, єпіскопи і прелати.

Настає 1933 рік. Заграва над рейхстагом, підпаленим Герінгом, стає для диктаторів з Ватікану світлом нової віфлеємської зорі, а Адольф Гітлер — новим, набагато реальнішим від попереднього, месією. З благословення папи, державний секретар Еудженіо Пачеллі поспішає з дарами. На превелике здивування наївних, Ватікан стає першою державою, яка розпочинає формальні переговори з урядом Гітлера. 20 липня ці переговори завершуються обопільною згодою, і монсеньйор Пачеллі тремтячою від радісного хвилювання рукою кладе свій підпис під конкордатом.

Так почалася ідилія, яка триватиме до останніх днів життя «третьої імперії». Недвозначну формулу цієї ідилії дав Франц фон-Папен у «Фелькішер беобахтер» від 14 січня 1934 року:

«Третя імперія є першою державою, яка не тільки визнає, але й проводить на практиці високі принципи Ватікану».

Ця формула аж ніяк не вміщається в головах вірних католицької церкви, що не знають, як погодити, наприклад, ці «високі принципи» з перебуванням сотень католицьких священиків у концтаборах Дахау та Оранієнбаума. А загадка була дуже проста: і гестапо, і італійська «овра» допомагали таким чином Ватіканові позбутися ліберальних, антиєзуїтських елементів серед кліру... Так було в той час у Німеччині та Італії, те саме робилося кілька років по тому в окупованій Польщі й

Чехословаччині. Інколи, про людське око, папа ронить крокодилячу сльозу над трагедією того чи іншого замученого священика, але душа його радіє, бо оце його святості пощастило руками есесівських мирян усунути з свого шляху ще одну колоду. Інквізиція, компрометуюча свята інквізиція, стала зайвою; її з успіхом заміняє відомство Герінга й Гіммлера, яке всю відповідальність за кривавий терор бере великодушно на себе. Так двадцяте сторіччя потиснуло руку середньовіччю. Кого ж, крім вкрай наївних, міг здивувати після того врочисторадісний тон, яким привітав гітлерівсько-ватіканський конкордат орган німецьких католиків «Германія», що після приходу Гітлера до влади потрапив у руки єзуїтів:

«Плеяді — Адольфові Гітлеру, Францу фон-Папену й кардиналові Пачеллі — судилося відродити стародавні зв'язки між Німецькою імперією та церквою».

Була ще одна причина, чи не найважливіша, яка спонукала Ватікан поставити на гітлерівського коня: факт існування СРСР. За задумом Ватікану, фашистська мілітаристська Німеччина повинна була очолити хрестовий похід проти країни соціалізму. Монсеньйор Пачеллі розмальовує перед фон-Папеном райдужні перспективи, які чекають Німеччину на випадок завоювання нею багатств України й Уралу, фон-Папен значуще підтакує головою. «Свята конгрегація по пропаганді віри» погоджує деталі антирадянської кампанії з міністерством Геббельса, Ватікан віддає в розпорядження націстських меттерніхів «Католицьку дію». Ураганний вогонь антирадянської пропаганди, за командою Берліна, починається водночас у різних кінцях європейського континенту. Нестямному крикові Геббельса вторить старечий вереск німецького кардинала Фаульгабера, австрійського монсеньйора Інніцера й львівського митрополита Шептицького. Там, де нема ще ні чорних, ні коричневих штурмових батальйонів, їх з успіхом заміняють організовані шептицькими загони «Католицької дії» під двозначною назвою «Молодь — Христові».

Ця шалена кампанія брехні й наклепу була вступом до більш конкретних заходів дипломатичного вже характеру. Монсеньйор Пачеллі допомагає Гітлерові організовувати антирадянський фронт у світовому масшта-

бі. У країнах, які не дають себе запрягти до німецької колісниці, починає діяти колона, що її генерал Мола назве згодом «п'ятою». У відповідний час цей винахід єзуїтів відіграє свою фатальну роль.

Але поки це станеться, голодний фашистський вовк вимагає поживи: Муссоліні кидається на нещасну Абіссінію. Бомби, отруйні гази, іприт косять беззбройних християн Ефіопії, дивізії чорносорочників входять до палаючої Аддіс-Абеби. В церквах Італії лунає урочисте: «Тебе бога хвалимо...» Архієпіскоп Мілана кардинал Шустер на радощах пише послання: «Тепер італійський флаг врочисто застромлює христовий хрест в Абіссінії». 57 єпіскопів та архієпіскопів Італії надсилають Муссоліні спільну привітальну телеграму: «Католицька Італія дякує Ісусові Христу за відбудовану велич країни, що зміцніла завдяки політиці Беніто Муссоліні». В цьому плазуванні перед фашистським ідолом не пасе задніх і сам папа. З-під пера державного секретаря Ватікану Пачеллі виходить привітання, в якому Пій XI висловлює свою впевненість у тому, що перемога над Абіссінією «...започаткує насправді європейський, загальний мир», та повідомляє про те, що, з його наказу, у честь перемоги задзвонять у великий дзвін святого Петра...

На початку тридцятих років над знедоленою Іспанією повіяло, нарешті, вітром свободи. Ні Пій XI, ні Пачеллі не могли дивитися на це спокійно. Державний секретар редагує листа вищого іспанського духівництва, в якому воно кидає анафему на демократичну конституцію Іспанії 1931 року. Але це тільки перший крок. Другий крок зробить вихованець єзуїтів, генерал Франко, висадившись зі своїми маврами на території Іспанської народної республіки. Маври розстрілюють сотні і тисячі християн-республіканців, гітлерівська повітряна ескадра «Кондор» шматує бомбами дітей і жінок Іспанії. Пій XI благословляє «добровільців» Муссоліні, іспанські єзуїти будують для них тріумфальні брами. Після трьох років запеклої боротьби генерал Франко, під звуки «Хорст-Вессельлід» та «Джовінецци», входить до розтерзаного Мадріда. Монсеньйор Пачеллі в той самий день строчить папське послання, в якому мовиться: «З великою радістю звертаємося до вас, найдорожчі сини католицької Іспанії, щоб висловити наше батьківське вітання з даром миру та перемоги».

Тоді ж таки у франкістських газетах з'являється урочистий маніфест іспанського вищого духівництва, під ним на першому місці підпис кардинала Гома. Автори маніфесту беруть на себе цілковиту відповідальність за всі злодіяння гітлерівського годованця — Франко; більше того, вони відкрито називають його своїм знаряддям у придушенні іспанського народу:

«Ми є в цілковитій згоді з націоналістичним урядом, який, з свого боку, ніколи не зробить жодних кроків, не порадившись з кардиналом Гома і не заваживши на його думку».

Правда, серед цього зборища нечестивих знайшлися два праведники, що відмовилися підписати ганебний документ. Це кардинал Відаль-і-Барракуер Таррагонський та єпіскоп Віторійський. За згодою Ватікану їх було засуджено на довічне вигнання.

Маніфест кардинала Гома не лишився без відповіді Ватікану. Від імені папи відповів наш знайомий, Пачеллі. Він сердечно дякує кардиналові за «цей новий і найяскравіший доказ невтомної пильності та синівської відданості батькові християнства».

Треба сказати, що уряд генерала Франко зумів як слід оцінити заслуги єзуїтів і, порадившись ще раз із кардиналом Гома, відновив у державному бюджеті щорічні асигнування на користь католицької церкви на круглу суму 65 мільйонів пезет! Крім того, іспанським єзуїтам було повернено конфісковане республікою майно, що складало приблизно о д н у т р е т и н у національного майна країни. Побожні отці єзуїти одержали знову змогу черпати прибутки з рибних ринків та з орендованих ними ресторанів-кабаре й будинків розпусти...

Після такого «впорядкування» іспанських справ Пій XI та його незрівнянний секретар дістали знову можливість зайнятися центральноєвропейськими справами. Ставала актуальною справа «аншлюсу» Австрії. Надії Ватікану на те, що австрійському канцлерові прелату Зейпелю пощастить відновити Священну римську імперію, в склад якої мали б увійти землі Австрії, Баварії, Вюртембергу, Хорватії, Словаччини, Трансільванії і, насамперед, Угорщини, де католицька церква й так уже

була найбільшим землевласником (1.540.000 акрів проти 1.050.000 акрів державної землі), не виправдали себе. Розчарував апостольську столицю й замордований (за непридатністю) гітлерівцями Дольфус. Тепер на Австрію точить зуби Адольф Гітлер. Такий вихід із становища до вподоби Ватіканові, він з радістю вітає все те, що може зміцнити берлінського партнера. Монсеньйорові Пачеллі вдається укоськати дотеперішнього протектора Австрії — Муссоліні, і Гітлер без перешкод займає Відень. В цей день на мурах наддунайської столиці з'являється підписана відомим нам уже кардиналом Інніцером відозва австрійського кліру, в якій Гітлера величають «захисником німецьких прав і культури» і вітають його вигуком «Хайль Гітлер!».

Після Австрії прийшла черга на республіку чехів і словаків. Тут «п'ята колона» працювала також під командою Ватікану, її головним осідком була Словаччина. Після смерті старого ватажка словацьких сепаратистів Глінки, його місце зайняв католицький священик Тісо. Цей улюбленець Пія XI й Пачеллі одразу зрозумів, що можна бути слугою двох панів, коли цих панів єднає сердечна дружба, і Тісо так само запопадливо виконує доручення Пачеллі, як і накази Ріббентропа. Тим-то, після убивства Чехословацької республіки, Гітлер призначає Тісо «президентом» Словаччини, а папа робить його папським камергером зі званням монсеньйора й правом ношення кардинальського капелюха. Тісо вміє бути вдячним. Два роки по тому, він, за прикладом Гіммлера, винищує все єврейське населення Словаччини і, впоравшись з цим страхітливим масовим убивством, рапортує на радощах Ватіканові: «Любов до ближнього й любов до країни розгорнулася у плодотворну боротьбу проти ворогів націонал-соціалізму... В 1941 році Словаччина може похвалитися, що вона є першою країною в світі, вільною від євреїв». Благословення на це криваве

діло Тісо отримав по ватіканському радіо: «Заяву монсеньйора Тісо, глави словацької держави, про його намір перебудувати Словаччину на християнській основі святий престол вельми вітає».

Наближався такий жаданий для Ватікану день походу Гітлера на радянський Схід. Поки це станеться, націстський звір поглине ще католицьку Польщу і Францію, але тепер йому вже все дозволено: католицька церква благословлятиме кожний його крок, якщо цей крок спрямований проти СРСР та прогресивних елементів Європи. В серпні 1938 року німецькі католицькі єпіскопи зберуться на щорічну конференцію в місті Фульде й оголосять апробоване монсеньйором Пачеллі пастирське послання, в якому Гітлер знайде відпущення всіх своїх гріхів і заохочення до дальших: «Нема потреби говорити про завдання, яке покликані здійснити наш народ і наша країна. Хай досягне великих успіхів наш фюрер з божою допомогою в цій надзвичайно важкій справі». Рівно через два роки, вже на руїнах Польщі й Франції, ті ж самі єпіскопи, в присутності папського нунція Орсеніго, принесуть урочисто «клятву в вірності рейхсканцлерові Гітлеру...»

Гітлер не залишиться в боргу. В розмові з доктором Едмундом Уошем він заявить: «Метою Німеччини в цій війні є відбудова Священної римської імперії...»

Ці слова були сказані напередодні падіння Франції, падіння, півтораста років якого вже чекав Ватікан. Легко собі уявити радість монсеньйора Пачеллі, який до того часу встиг уже стати його святістю Пієм XII, коли зненавиджена «ліберальна» Франція впала до ніг Адольфа Гітлера, впала, підкошена не так корпусами Гітлера, як відданими людьми Ватікану — Петеном, Вейганом та їм подібними. Радість апостольської столиці була безмірна. Орган Пія XII «Оссерваторе романо» писав у ті дні: «Цілі диктаторства цілком відповідають католиць-

кій церкві». І вони дійсно «відповідали». Разом з гітлерівськими військами ввійшли до Парижа й проскрибовані тут раніше езуїти, а через 5 днів після того, як Петен оголосив себе диктатором, релігійні ордени були спеціальним декретом відновлені у всій Франції. Так зрада допомагала зраді.

Плацдарм для війни проти Радянського Союзу був нібито очищений, мечі відточені. Пій XII мав усі причини для оптимізму. Його турбувала лише ненависть народів Європи до завойовника, ненависть, якої не могли згасити ні шибениці, ні газові камери Освенціма. Виявилося необхідним втручання «морального авторитету», і новий папа виступає наприкінці 1940 року з довжелезним різдвяним посланням, цим своєрідним шедевром езуїтського лицемірства й цинізму. Ненависть, справедливу, священну ненависть до гнобителя Пій XII називає... «ворогом народів». І далі: «В чому джерела ненависті між народами? Ненависть призводить до того, що нації готові бачити провини там, де є лише помилки або недуга, що вимагає лікування, а не покарання... Слід ненавидіти не грішника, а гріх... Любов до ворогів — найвищий героїзм».

Однак голос ватіканського нациста пролунав у порожнечу: народи мали свою думку про те, що таке героїзм, і діти цих народів по-геройському вмирали за свободу. Приклад героїзму давав їм радянський народ.

Ватікансько-езуїтська кліка з величезною увагою та з ще більшим хвилюванням стежить за розвитком подій на радянсько-німецькому фронті. З Рима йдуть директиви до підлеглих йому «князів церкви» у найближчому тилу німецької армії. В результаті краківський митрополит князь Сапега кориться перед катом Польщі Гансом Франком, який на Нюрнберзькому процесі назве Сапегу своїм найближчим другом. Заохочений Пієм XII львівський митрополит Шептицький займеться на старості літ вербуванням ландскнехтів до «дивізії СС-Галичина». Листи графа Шептицького до Ватікану зі скаргою на те, що німецькі власті не дозволяють уніатським священикам виїжджати за Збруч, лишаються без наслідків. Пій XII схвалює цей захід гітлерівців, бо Ватікан зацікавлений тепер у прониканні на Схід католицизму в його «чистій», латинській формі, не викривленій залишками православного обряду, який не дає уніатам забути, чиї вони діти...

Проте бог католицизму виявився неспроможним здобути для Гітлера перемогу, і руїни канцелярії «фюрера» ховають під собою мрію Ватікану про відбудову Священної імперії... Замість радісного «осанна», в базиліці Петра лунають заупокійні співи; мури папського палацу сповиває лиховісна тиша, а їх мешканців терзає черговий приступ страху.

«Світло» для Ватікану приходить із Заходу. Воно називається США, його емблема — долар.

Спочатку Пій XII мав деякі сумніви. Для цих сумнівів були серйозні підстави. В самий розпал американсько-японської війни Пій XII рекомендував своїм місіонерам у Китаї якнайтісніше співробітничати з японцями, а незабаром після Пірл-Харбора він демонстративно послав до Токіо коштовний подарунок у вигляді дипломатичного визнання. Однак папа знав, що девіз «політика не знає сентиментів» є також девізом панів з Вашінгтона. І папа простягнув руку через океан. Він не розчарувався. Його рука не повисла в повітрі.

8 жовтня 1941 року газета «Нью-Йорк геральд трібюн» писала: «Японський уряд протягом останніх шести місяців є в таких сердечних відносинах з католицькою церквою, яких не було ніколи за останні роки».

Рівно через чотири роки по тому такі самі сердечні відносини встановилися між католицькою церквою і США. Порівняно молода реакція з-за океану не могла обійтися без допомоги найстарішої, найдосвідченішої і найчорнішої реакції з-над Тібру. В свою чергу, Ватіканові треба було дозарізу когось, хто б захистив його впливи і маєтки та створив передумови для воскресіння з мертвих німецького кандидата в священні імператори... Згоди було досягнуто блискавичними темпами.

Пієві XII стала і тут в пригоді організована ним п'ята колона, на цей раз американська. Історія цієї колони починається не від сьогодні. Ще задовго перед війною, перед мікрофонами американських радіокомпаній подвизався фашист у рясі католицького священика, агент «третьої імперії» і Японії, Кофлін, який у лютому 1942 року аж ніяк не міг у своєму журнальчику прихо-

вати радості з успіхів японських військ: «Нарешті, почало заходити британське сонце, і над землею експлуатованих спалахнула зоря свободи». Коли громадська думка США вимагає вжити заходів проти розбещеного панотця, на його захист виступив недавній гість Ватікану, єпіскоп Галлахер: «Отець Кофлін — видатний священик, і його голос — голос бога».

Таких католицьких гучномовців бога у США чимало. В 1940 році католицьке духівництво Північної Америки енергійно боролося проти подання будь-якої допомоги союзникам. Ще в 1939 році в органі єзуїтів «Америка» можна було прочитати: «Кожний американець-християнин повинен свідомо заперечувати проти участі США у світовій війні, як союзника атеїстичної Росії. Можна сказати, що він повинен відмовитися від військової служби, навіть коли б йому загрожувала страта за те, що він слухає бога, а не кесаря». В найбільш вирішальний для долі світу час, наприкінці 1941 року, понад 90 процентів католицького кліру Америки виступило проти участі США у війні з гітлерівською Німеччиною!

Після смерті Франкліна Рузвельта ця нечисть знову підняла голову. Часи змінилися. Місце великого президента в Білому домі зайняв пігмей з фізіономією єзуїта, душею мракобіса й інтелектом посереднього прикажчика. На його щастя, Уолл-стрітові був потрібний саме прикажчик. І ось через деякий час Білий дім став такою самою Меккою реакціонерів усього світу, якою до 1945 року був будинок гітлерівської рейхсканцелярії. Передумови для осі Ватікан—Вашінгтон були створені.

Як і треба було чекати, першим сигналом нового флірту було зростання активного сальдо «Банко ді Рома». Ще задовго до виникнення ідеї «плану Маршалла», Пій XII зумів реалізувати вигоди, що випливають із дружніх взаємин з Уолл-стрітом. У цьому випадку Вашінгтон не ставив кабальних умов: ватіканський партнер був йому потрібний дозарізу. Визволена від Гітлера Європа ставала на диби, а виникнення ряду народних республік у самому майже серці континенту наводило блідий страх на заокеанських служителів бога Мамона. Плани хрестового походу проти СРСР були видобуті з архіву, а в головах войовничих мастаків знову загніздилася думка про рятівний броньований кулак Німеччи-

ни. Невже ж тут можна було обійтися без допомоги Ватікану?

Пія XII не треба було просити. Після короткого перепочинку, викликаного необхідністю перегрупування сил, змазаний американським маслом апарат папи знову починає працювати на повну потужність. Наче з рогу достатку починають сипатися послання й енцикліки, мов гриби по дощі, ростуть все нові й нові єзуїтські пресові концерни, ватіканське радіо переходить знову на такий відомий нам з часів Муссоліні й Гітлера бойовий, задиркуватий тон. Католицький клір у Польщі, Словаччині й Хорватії дістає інструкції очолити легальні й підпільні реакційні елементи й посилити наклепницьку кампанію проти Радянського Союзу.

Поки Трумен і Маршалл візьмуться самі топтати ногами Ялтинський та Потсдамський договори, кампанію проти миру поведе Пій XII. Ідея реваншу знайде в його особі першого оповісника. В листі до кардинала Фаульгабера, датованому 1 листопада 1945 р., папа відкидає ідею відповідальності Німеччини за війну й засуджує виселення німців із земель Польщі й Чехословаччини. У своїх енцикліках і промовах він пропагує нову війну й закликає до нещадної розправи з демократичним рухом і його учасниками. Йдучи слідами заокеанських співців третьої війни, він, де тільки може й як тільки може, створює серед вірних католицької церкви воєнний психоз, переконання в неминучості нової світової різні. Навіть у день своїх іменин цей палій не випускає з рук смолоскипу і плює, і цькує, і лякає:

«Разом зі словами вдячності, що пливуть з глибини нашого серця, ми закликаємо вас: будьте чуйні. У короткі перерви між битвами (!) неослабна чуйність потрібна більше, ніж будь-коли. Небезпечно в такий момент заспокоюватися на лаврах й дозволяти противникам знову захопити те, шо було завойоване з такими труднощами. Дні перемир'я між битвами не менш важливі, ніж самі битви»

Охоплений дикою ненавистю до демократії, Пій XII з легким серцем викидає на смітник прийняті в церковній термінології риторичні звороти про прощення грішників тощо. Рука Пія XII, та сама рука, яка благословила й прощала найкривавішого тирана в історії нашої

планети, кидає вічну анафему на тих, що не хочуть поклонятися тиранії:

«Ці заблудлі думають, що вони все ще знаходяться в рядах наших улюбленців, відданих вірі синів. Тимчасом вони вже відхилилися зі шляху і йдуть услід за такими течіями й такими партіями, які прагнуть виключно того, щоб внести сум'яття до приватного й громадського життя. До цих осіб не стосується те, що сказав божественний учитель: «Боже, прости їм, бо вони не знають, що творять». Ці люди знають, що вони роблять».

Та вкрай уже розперезався Пій XII під час останньої виборчої кампанії в Італії. Не було засобу, яким погребував би цей розлютований єзуїт. «Святий отець» не посоромився виступити в ролі вуличного агітатора, коли цього вимагали інтереси Ватікану й Уолл-стріту. Погрозами, підкупом і шантажем жене Пій XII своїх овечок у вовчу пащу «християнсько-демократичної» агентури Вашінгтона. Духівництво Італії одержує від нього точні інструкції, і воно починає діяти: архієпіскоп Мілана забороняє відпускати гріхи прихильникам Народного демократичного фронту, єпіскопи Тоскани прирівнюють голосування за Народний фронт до смертного гріха, кардинал римської курії Тіссерані забороняє священикам ховати на кладовищах прихильників демократії...

За командою папи відбувається серія «чудес»: в Неаполі понадтерміново «кипить» кров св. Януарія, в Асізі починає рухатися статуя мадонни, в іншому місці труп монахині розсіває запах... фіалок.

Впоравшись отак з виборами, Пій XII повертається до великої політики. Його дії паралельні діям політиків Вашінгтона, їх погоджує представник Трумена при Ватікані, Тейлор. Прагнення американських «рицарів промисловості» до відродження сильної, імперіалістичної Німеччини знаходять в особі папи особливо пильного й невтомного реалізатора. Коли треба буде осолодити німцям гірку пілюлю валютної реформи, Пій XII пошле німецьким єпіскопам листа, яким він розпочне кампанію за приєднання до Німеччини західних територій Польщі. Папа знає, що цей його крок не може не викликати обурення польських католиків, але це його не бентежить. Першочергове завдання папи та його хазяїв — відродити

німецький імперіалізм. До того ж, проінструктований ним польський клір постарається підказати своїй пастві, нібито коренем усього лиха є польський демократичний уряд, який не живе в злагоді з Ватіканом, та що грядуща війна компенсує, мовляв, польські територіальні втрати на Заході за рахунок українських та білоруських земель. Особливо охоче польські священики користуватимуться цим останнім аргументом. Для його зміцнення колишній львівський римо-католицький архієпіскоп Базяк демонстративно сидітиме на чемоданах поблизу радянського кордону...

Коли Вашінгтонові треба було торпедувати домовленість про поділ Палестіни, він дає знак палестінським католицьким єпіскопам, і ті негайно виступають з протестом проти поділу. Коли по всьому світу пролунав голос протесту проти звірств грецьких ставлеників Вашінгтона, папа зараз же вживає контрзаходу: він зчиняє галас навколо грецьких дітей, яким нібито загрожує комунізм, та «від свого імені» жертвує в їх користь 120 мільйонів драхм, обачно переказаних напередодні Вашінгтоном на рахунок його святості до «Банко ді Рома»...

...У Пія XII було понад 260 попередників, історія їх життя і діл — це історія крові і ганьби. Навіть у мороці раннього середньовіччя не знайдемо держави, не знайдемо влади, яка б так прославила себе лукавством, лицемірством, зажерливістю, продажністю, таємними і явними вбивствами, грабіжництвом і шахрайствами, як папська держава, як влада «божих намісників». На варті «апостольського престолу», з самого початку його існування, стояли всі смертні гріхи. Кожний камінь у цьому піратському гнізді насичений людською кров'ю і людською кривдою. Не було злочину, яким не покористувались би ватажки цього кубла в своєму прагненні маєтку і влади над народами. Коли цим узурпаторам треба було узаконити їх володіння величезними латифундіями, вони вдалися до звичайнісінького шахрайства і в масовому порядку підробляли всілякі «декреталії» й «подарунки Константина». Щоб узаконити свою владу, вони безцеремонно фальсифікували історію і в уста мерців вкладали слова, яких ті ніколи не говорили, а коли хто-небудь намагався заперечити, то миколаї, адріани та йоани віддавали його в руки ката. В історії Ватікану були періоди, що їх навіть католицькі літописи були змушені назвати «порнократією» (пануванням повій). Був час, коли папи зуміли підкорити і Англію, і Польщу, і Арагонію, і Сіцілію, і це був найчорніший період у житті цих країн, бо ніхто не заливав їх так кров'ю, ніхто їх так не грабував податками, таксами, аннатами, десятинами, як преподобні «отці церкви». Заради наживи, ці шальвіри змушували свою налякану паству купувати за великі гроші «відпущення гріхів» авансом. Але й цього було їм мало; тоді ватіканські циніки фабрикують в масовому порядку реліквії: кістки святих, дерево з Христового хреста, пір'я з крил архангела... Папа Олександр VI прилюдно живе з власною дочкою, а приревнувавши до неї власного сина, частує його смертельною отрутою. Коли вкрай продажному й розпусному Інокентієві X забракло грошей, він оголошує торгівлю хлібом своєю монополією і, не церемонячись, прирікає народ на голод.

Велика французька революція завдає папській Содомі і Гоморрі першого серйозного удару, і тільки жандарм Європи Меттерніх витягне папство із дна падіння й розкладу та запряже його до воза «Священного союзу». Сто років пізніше те саме зробить Вільгельм II заради «Священної імперії».

Правда, часи гегемонії папства минули безповоротно, й стих назавжди крик незліченного легіону мучеників, живцем спалюваних на багатті святої інквізиції. Але є ще в світі сили, що поклоняються тому самому сатані, якому, на протязі багатьох сотень років, поклонялися римські «ченці годовані». Союз цих сил з Ватіканом — природний союз, як природною є спілка убивці з розбійником. Щастя людства в тому, що це спілка приречених...

...За рік Пій XII відзначатиме десятиріччя свого понтифікату. Треба гадати, що в цей урочистий день папа не звелить дзвонити у дзвін св. Петра, його бо дзенькіт звучав би в наші дні, як похоронний спів над живим ще трупом, але все ж таки — трупом. Якщо цей труп, в особі Пія XII, ще ворушиться, ще вимахує кулаками, кує лихо, плюється слиною і жовчю, то це аж ніяк не міняє факту, що в світі виросли також сили, здатні й сповнені рішучості в слушний час покласти цього трупа в могилу.

Львів, червень 1948 р.

ПАПСЬКА СЛЬОЗА

ЗА МАЛИМ НЕ ТРАГЕДІЯ НА 2 ДІЇ ТА ЩЕ Й З ЕПІЛОГОМ

ДІЯ І

Папська опочивальня. Його святості не спиться. У двері просуває голову кардинал Лядроні.

ЛЯДРОНІ. Ваша святість, містер Тейлор уже встав, і він обурений, що Ваша святість валяється ще в постелі...

ЙОГО СВЯТІСТЬ (*притьмом встає й нашвидку одягається*). Проси його, сину мій. Скажи: у нас є ідея!

Лядроні зникає Входить містер Тейлор, особистий представник Трумена при папському престолі.

ТЕЙЛОР. Таким чином, містер папа, можна папство проспати!

ЙОГО СВЯТІСТЬ. А ми й не спали, сер. Ми — думали...

ТЕЙЛОР. Й до чого додумались? (*Його святість довгий час нашіптує йому щось на вухо*). Дамнед, непогана ідея! А скільки вона коштуватиме? (*Його святість знову нашіптує*). Га! (*Його святість все ще нашіптує*). Значить, мокра робота?

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Сину мій, не маєш бога в серці!.. «Святе винищення» ти називаєш мокрою роботою? Кайся, сину мій...

ТЕЙЛОР. По-перше, я вам не син, містер папа. По-друге...

ЙОГО СВЯТІСТЬ. О, сер!

ТЕЙЛОР. По-друге, я згоден. Витрати беремо на себе.

ЙОГО СВЯТІСТЬ. О, сер!.. (*Благословляє його*).

ТЕЙЛОР. І ви гадаєте, що таким чином...

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Я не гадаю; я певен цього. Тільки таким чином ми позбудемося, нарешті, наших противників. Убивства з-за рогу — це кустарна робота, недостойна апостольського престолу.

ТЕЙЛОР. Значить, комуністів...

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Комуністів, лівих соціалістів, народних демократів, масонів...

ТЕЙЛОР. Стоп! Масонів не треба чіпати. Серед них є банкіри.

ЙОГО СВЯТІСТЬ. А ми візьмемося за масонів не банкірів. Усіх їх оголосимо єретиками, і знову, як у найкращі часи, запалають у Європі багаття святої інквізиції.

ТЕЙЛОР. Браво! Це буде грандіозне видовище! Лишається тільки встановити процедуру!

ЙОГО СВЯТІСТЬ. О, сер! Вона встановлена ще в 1487 році. (*Добуває з шафи книжку*). Ось Якова Шпренгера «Відьомський молот», антиєретичний кодекс, схвалений і затверджений буллами пап Олександра VI, Юлія II, Льва X й Адріана VI. Спираючись на цю священну книгу, один лише блаженний Ремігій, суддя в справах єретиків, спалив живцем у Лотарінгії 800 жінок...

ТЕЙЛОР. Браво, це розмах! А спеціалістів для цього діла знайдеться вдосталь?

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Лишіть це нам, сер! Вас особисто рукоположить наша святість у великі інквізитори. В торквемади, хе-хе!

ТЕЙЛОР. О-кей! Це буде оригінально, чорт візьми! Чого доброго, ще в святі потраплю.

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Чому ні? До ут дес.

ТЕЙЛОР. Боюся, що не розумію. *(Його святість нашіптує йому на вухо)*. Дорого це у вас коштує, чорт візьми! *(Його святість знову щось шепотить)*.

Не чекаючи кінця торгу, завіса опускається.

ДІЯ II

Зал, де збирається свята інквізиція. За столом сидять інквізитори. Праворуч на престолі його святість, обіч нього стоїть кардинал Лядроні.

ЙОГО СВЯТІСТЬ. В ім'я боже благословляю вас на святе діло, мої діти.

Всі встають і вклоняються.

Преподобний Гудеріан! Ми помітили, що з-під вашої ряси визирають кавалерійські чоботи та ще й зі шпорами. Щоб мені не було цього більше!

ГУДЕРІАН. Бефель, ваша святість!

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Преподобний Браухіч! Замість вистригти тонзуру, ви зовсім виголили голову. Крім того, від вас на милю несе ромом. Це вам не казарма. Щоб мені не було цього більше!

БРАУХІЧ. Яволь, ваша святість!

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Перед відкриттям першого засідання святої інквізиції ми пропонуємо вшанувати хвилиною мовчанки пам'ять неприсутнього, на жаль, серед живих і тому рукоположеного заочно преподобного Гіммлера. Хай же невидима рука його керує нашими вчинками нині і присно і во віки віків!

ВСІ. Амінь!

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Преосвященний Тейлор! За вами слово.

ТЕЙЛОР. Ваша святість! Преподобні! Відкриваю перше засідання комісії по розслідуванню антиамериканської діяльності...

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Не зовсім точно, ваше преосвященство.

ТЕЙЛОР. Чорт візьми! Я хотів сказати — святої інквізиції. Пропоную відразу розпочати роботу. Привести першого обвинуваченого!

Вартові приводять першого обвинуваченого.

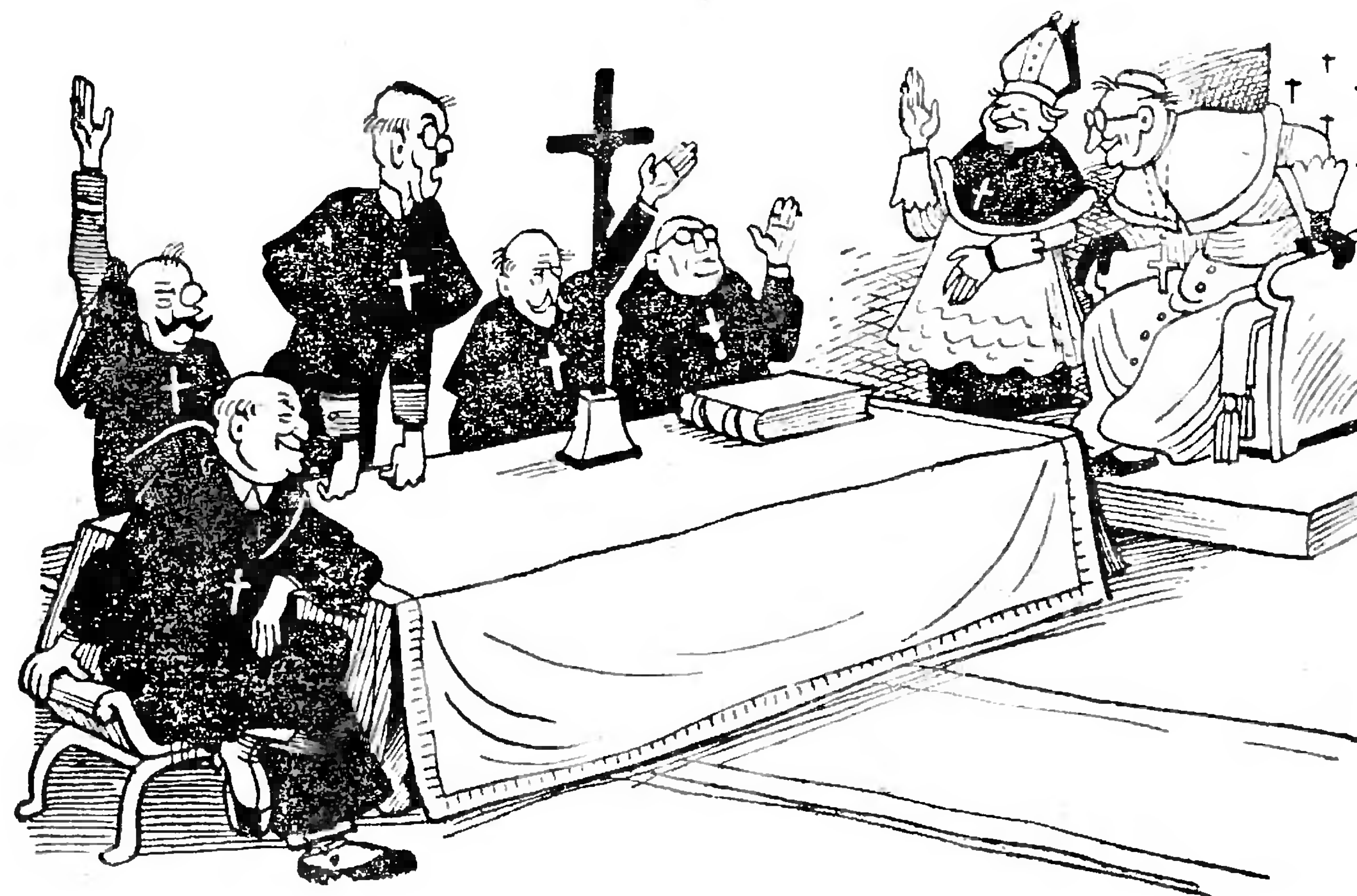
ТЕЙЛОР. Минулої неділі на мітингу ви висловились проти плану Маршалла. Так?

ОБВИНУВАЧЕНИЙ. Так. Я — робітник і...

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Причини достатні для аутодафе.

ТЕЙЛОР. Хто за? Всі. Вивести засудженого!

Засудженого виводять.

ТЕЙЛОР. Преподобний фон-Манштейн просить слова.

МАНШТЕЙН. Одна справа розглядалася цілу хвилину. Якщо так далі піде, то для того, щоб знищити які-небудь сотні мільйонів єретиків, нам буде потрібно сотні мільйонів хвилин. За цей час від них може народитися 100—200 мільйонів нових єретиків. Тим-то я пропоную використати виробничий досвід, проведений Великонімеччиною в крематоріях Дахау й Освєнціма...

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Святе твоє слово, сину мій!

ТЕЙЛОР. Пропозицію преподобного фон-Манштейна ставлю на голосування. Хто за? Одноголосно. Привести другого обвинуваченого! Що ви хотіли, містер Крупп?

КРУПП. Я теж пропоную винищити всіх єретиків за методом, вказаним преподобним фон-Манштейном і так успішно випробуваним у свій час покійним фюрером Великонімеччини.

ТЕЙЛОР. Ваша святість! Преподобні отці інквізитори! Поміркувавши і сяк, і так, я теж прийшов до висновку, що такими методами працювати далі не можна. Вони занадто кустарні.

ГОЛОСИ. Слухайте! Слухайте!

ТЕЙЛОР. Тим-то я пропоную метод, з таким успіхом застосований у свій час американською демократією в Хіросіма. У найближчий час треба провести в підлеглій нам Європі плебісцит: хто за план Маршалла і хто проти. Після плебісциту противників плану вивеземо на безлюдні острови і там...

ГУДЕРІАН. ...атомною бомбою!

ТЕЙЛОР. Ви вгадали, преподобний.

ВСІ. Браво!

ТЕЙЛОР. Ставлю пропозицію на голосування. Хто за? Одноголосно!

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Сину мій! Благословення апостольського престолу повік спочиватиме на тобі!..

Спираючись на плече кардинала Лядроні, його святість, зворушена до сліз, підходить до преосвященного Тейлора, благословляє його, потім цілує в чоло.

Завіса

ЕПІЛОГ

Декорації й ситуація та сама, що й у першій дії. Входить кардинал Лядроні.

ЛЯДРОНІ. Ваша святість! *(Його святість прокидається)*. Містер Тейлор давно вже встав і просить мене вже вдруге висловити його обурення, що ви так довго валяєтесь у постелі.

ЙОГО СВЯТІСТЬ *(поквапно встає й одягається)*. Сину мій, скажи його преосвященству Тейлору...

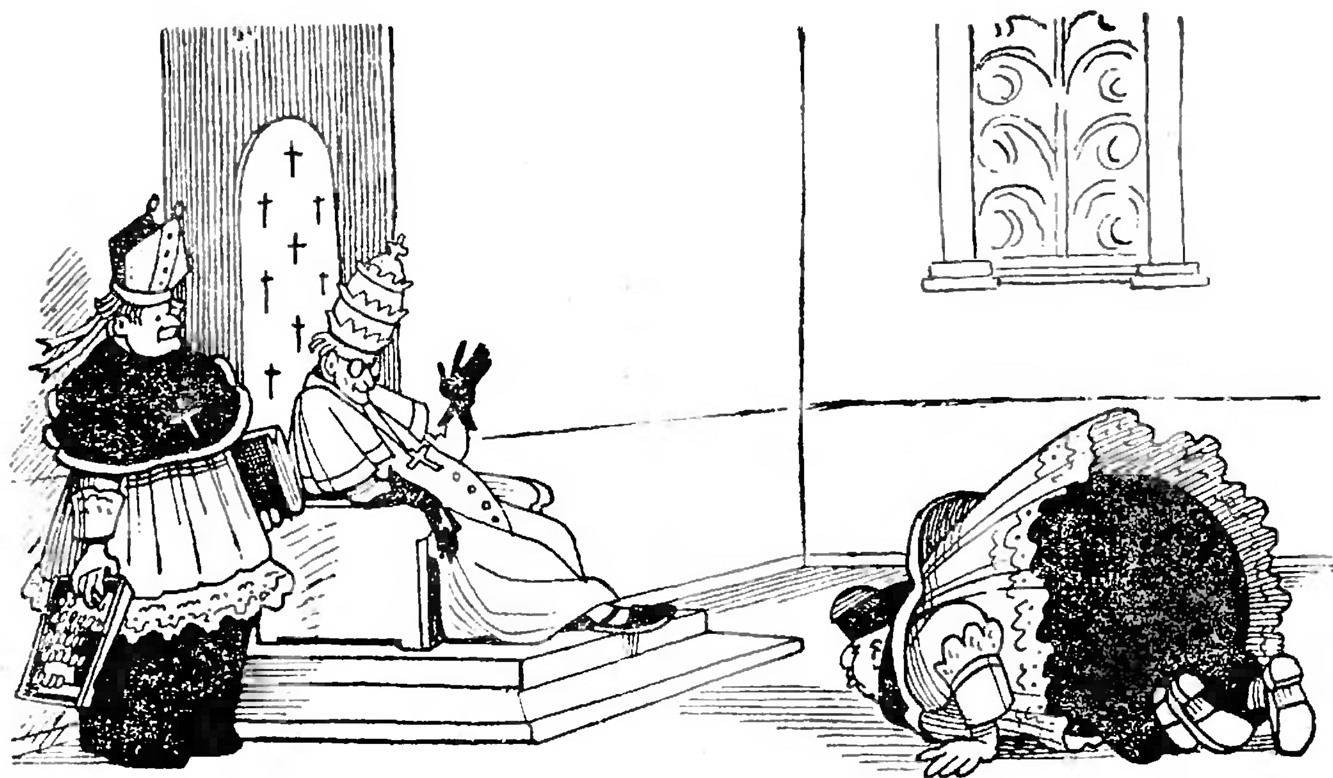
ЛЯДРОНІ *(здивовано)* Преосвяшенству???

ЙОГО СВЯТІСТЬ *(прочунявши)*. Боже великий! То це був лише сон... *(Скорботним голосом)*. Ну що ж... Доведеться далі... кустарничати...

По щоці його святості покотилася самотня сльоза.

Кінець

А У РИМІ ДЗВОНИ ДЗВОНЯТЬ...

СУЧАСНА МІСТЕРІЯ НА 3 ДІЇ

ДІЯ І

Ватікан. Величезний зал, де відбувається прийом вірних. Вся увага його святості — папи римського — зосереджена на рахівниці. За спиною святості стоїть кардинал Лядроні, секретар «святої конгрегації у справах відпущення гріхів та обороту реліквіями». Він уважно стежить за рухами руки його святості й поквапно записує результати підрахунків.

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Пер бакко! Нафтові акції знову полетіли стрімголов!

ЛЯДРОНІ. Заспокойтеся, ваша святість! Я продав їх ще вчора по позавчорашніх цінах...

ЙОГО СВЯТІСТЬ (*розпливається в неземній усмішці*). О, сину мій!.. (*Піднімає руку для благословення кардинала*). Бенедіктус ту ін мулієрібус... («Благословен ти в женах»)...

Кардинал Лядроні злегка облизується. Раптом хтось стука у двері.

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Порко діо! Знову когось несе... (*Накриває рахівницю епітрахиллю*).

ЛЯДРОНІ (*кричить*). Увійдіть!

Входить кардинал Пацццоні, член «святої конгрегації по пропаганді віри».

ПАЦЦОНІ. Ваша святість! Єпіскоп Бучко, з варварів, уже четвертий день слізно благає прийняти його.

ЙОГО СВЯТІСТЬ (*насупивши брови*). Бучко? Це з якого списку?

ПАЦЦОНІ. З німецького, ваша святість.

ЛЯДРОНІ (*нахиляється над його святістю*). Точніше кажучи, з гітлерівського, ваша святість...

ЙОГО СВЯТІСТЬ (*вдруге розпливається в неземній усмішці*). Хай увійде!

Входить єпіскоп Бучко і зараз же падає ниць. У такій позі він повзе в напрямі папського престолу. Жива перешкода у вигляді живота вкрай уповільнює його просування.

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Сину мій! Ми вже старі і не знаємо, чи провидіння дозволить нам діждатися хвилини, коли ти, нарешті, доповзеш до нашого престолу. А тому дозволяємо тобі решту дороги пройти навколішках.

БУЧКО (*проходить решту дороги навколішках, цілує папську пантофлю і тричі б'є чолом об землю*). Святий отче!..

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Хто ти, сину мій?

БУЧКО. Я єпіскоп — емігрант із Львова.

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Льво...

ПАЦЦОНІ. Із Лемберга, ваша святість.

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Ага, тепер зрозуміло. Значить, капелан «дивізії СС-Галичина»? (*Привітно посміхається*).

БУЧКО (*б'є себе в груди*). Не встиг, святий отче, інші випередили... Моя вина, моя найбільша!..

ЙОГО СВЯТІСТЬ (*шепче молитву про відпущення гріхів, потім запитує*). Що ж приносиш, сину мій?

БУЧКО (*в розпачі*). Святий отче! Останній уніатський священик в Галичині прийняв православну віру!..

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Сакраменто! (*Пауза*). То, може, якісь вірні, принаймні, лишилися?

БУЧКО. Лишилися, святий отче, лишилися. У лісі, в упа.

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Упа? А це що за непристойне слово?

ПАЦЦОНІ. Варварське, ваша святість. У них всі слова такі.

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Так воно, мабуть, і є. Але дайте подумати. *(Думає)*. Монсеньйоре Лядроні зараз же після обіду скличте секретарів святих конгрегацій! Проведемо нараду. *(До Бучка)*. Тебе, сину мій, покличемо, коли треба буде. *(Благословляє його)* Іди з миром. На цей раз, в доказ особливої ласки, дозволяємо тобі повзти до самих дверей.

Єпіскоп Бучко на радощах падає ниць, а потім повзе, задкуючи вглиб сцени.

Кінець першої дії.

ДІЯ II

Трапезна. Його святість сидить на почесному місці й спить, ритмічно хропучи. За столом, крім Лядроні та Паццоні, сидять іще десять кардиналів. Кардинал Бірбоні складає папери, він тільки но скінчив говорити.

ПАЦЦОНІ. Монсеньйори, у мене термінова пропозиція — шоб розбудити його святість...

КАРДИНАЛИ. Цитьте! Ша...

ПАЦЦОНІ. Монсеньйори, я говоритиму останній, і моє слово, слово секретаря святої конгрегації по пропаганді, не може не торкнутися вуха його святості. Свята справа, в якій ми зібралися тут, вимагає, щоб ми розбудили його святість.

БІРБОНІ. Але як? Рукою? Це було б блюзнірство!

ПАЦЦОНІ. У мене є ідея, монсеньйори! *(Бере зі стола дзвінок і щосили дзвонить над вухом його святості. Але святий отець хропе ще дужче)*.

МАСКАЛЬЦОНІ. У мене ще краща ідея, монсеньйори. *(Підходить до вікна й плескає в долоні)*. Гей, ви, швейцарці! Підкотіть гармату під вікно й стрельніть разочок. Його святість не може прокинутись.

(Лунає постріл, вікна заволікає димом, але його святість як спала, так і спить).

ЛЯДРОНІ. Монсеньйори! Останній і, либонь, єдиний засіб. *(Добуває з кишені жменю монет і дзенькає ними)*.

ЙОГО СВЯТІСТЬ *(крізь сон)*. О, солодкі звуки... *(Розплющує очі)*. Я вас слухаю, монсеньйори...

ПАЦЦОНІ. Ваша святість і ваші превелебності! Уніатська церква упокоїлася в бозі. Пропоную вшанувати її кінець вставанням. *(Усі встають)*. Але на цьому кінці ще не кінець справи. *(Всі присутні підтакують головами)*. Уніатської церкви нема, але лишилися її вірні!

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Як їх там? У... у...

ПАЦЦОНІ. Упа, ваша святість, упа. Я пропоную, щоб цих вірних включити в ряди вірних римо-католицької церкви, римо-католицьким священикам доручити заопікуватись ними з сердечною, батьківською любов'ю...

МАСКАЛЬЦОНІ. Монсеньйоре, але ж ці вірні зовсім недавно вирізали понад тисячу

римо-католицьких священиків-поляків тільки за те, що ті не слухались Гітлера...

ПАЦЦОНІ. Що було добре тоді — нікуди не годиться сьогодні. І вірні з упи це розуміють, їх більше тепер у римо-католицьких церквах, ніж римо-католиків. Зрештою, його святість може кожної хвилини відпустити їм їхні гріхи.

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Можу, можу! *(Читає молитву про відпущення гріхів).*

ПАЦЦОНІ. Таким чином, ми здійснимо те, чого так довго і даремно домагався Шептицький: світло справжньої, непідробленої римської віри, з органами й латинською мовою, возсіяє на Сході.

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Геніально... Сину мій, ходи в мої обійми! *(Обіймає кардинала Пацціні й цілує його в лисину).*

Кінець другої дії.

ДІЯ III

Кілька місяців по тому. Декорація першої дії. Крізь широко розчинені двері чути гру органів, долинають прикінцеві акорди пісні «Те деум ляудамус» («Тебе бога хвалимо»). Входить папа, за ним кардинал Лядроні...

ЙОГО СВЯТІСТЬ *(явно роздратована).* Порко діо! Подякувати богові ми подякували, тільки невідомо за віщо!

ЛЯДРОНІ. Як за віщо? За перемогу де-Гаспері на виборах...

ЙОГО СВЯТІСТЬ. О, свята простото! Мільйони італійців голосували проти нас, і він це називає перемогою. Пер бакко! Невже ви забули слова, які ми сказали напередодні виборів: хто голосуватиме за Тольятті і Ненні, той голосуватиме проти бога, а хто голосуватиме проти бога, той автоматично вибуває з лав вірних католицької церкви. В результаті, протягом одного дня кількість наших овечок зменшилася більше ніж на вісім мільйонів. Ми зробили помилку, ми зробили фатальну помилку, кардинале!..

ЛЯДРОНІ *(сухо).* Ваша святість, ви помиляєтесь, бо, згідно з ухвалою ватіканського собору від 1870 року, папа — намісник бога — ніколи не помиляється.

ЙОГО СВЯТІСТЬ *(меланхолійно похитує головою).* Ви маєте рацію, мій сину. Ми зробили помилку, вважаючи, що ми зробили помилку. Ми не робимо помилок: ми робимо, просто, дурниці. *(Пауза)* Майже дев'ять мільйонів... *(Наближається до рахівниці й лічить).* Двадцять дев'ять мінус дев'ять... Сакраменто!

ЛЯДРОНІ *(зітхає).* Допомогти нам зможе тільки чудо...

ЙОГО СВЯТІСТЬ *(скорботно).* Який жаль, що перевелися чудеса.

Раптом відчиняються бічні двері і вбігає, падаючи зараз же ниць, єпіскоп Бучко.

ЛЯДРОНІ. Ачей не перевелися... Ваша святість, дивіться!

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Ця спина мені знайома. Хто ти, мій сину?

БУЧКО *(пискливо).* Я єпіскоп Бучко, святий отче!

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Хай тебе це не бентежить. Що приносиш, мій сину?

БУЧКО. Святий отче! Вся упа прийняла вже римо-католицьку віру!

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Вся... упа...

БУЧКО. Вся... До останнього, святий отче!

ЙОГО СВЯТІСТЬ *(до Лядроні).* Значить, італійські втрати — компенсовані!

ЛЯДРОНІ. Чудо звершилося, ваша святість.

ЙОГО СВЯТІСТЬ. Слава тобі, господи! Біжіть, кардинале, й накажіть від мого імені бити в дзвони, органи хай знову заграють «Те деум ляудамус». Оголосіть ще один подячний молебень. Сам служитиму!

Лядроні виходить.

ЙОГО СВЯТІСТЬ *(до Бучка)*. Встань, сину мій! *(Обнімає його)*. Саме провидіння тебе послало. А скільки, сину мій, буде цієї наверненої «упи»? Мільйонів, мабуть, сім-вісім?

БУЧКО. Що?! Та що ви, святий отче...

ЙОГО СВЯТІСТЬ. А що, мабуть, більше? Тим краще, сину мій, тим краще...

БУЧКО. Авжеж, сім-вісім, але не мільйонів, а сотень, святий отче, сотень...

ЙОГО СВЯТІСТЬ *(люто клацає кістками рахівниці)*. Що?!.. С-с-сотень?.. Геть! Щоб і духу твого... Порко діо!

Бучко притьмом вибігає. Загули дзвони.

Сакраменто, сапрісті! *(Кидає рахівницю на землю, підбігає до вікна і кричить)*. Навіщо дзвоните? Кому? Чого доброго, подумають римляни, що ми вмерли!.. А дзуськи їм, пер бакко, дзуськи! *(Однією рукою показує фігу, другою затуляє вуха — якщо це взагалі можливе)*.

Кінець

ВІД ПЕТЛЮРИ ДО ПЕТЛЮРИ

НІМЕЦЬКО-українські націоналісти (назвім їх скорочено — нуни) мають усі причини нарікати на долю. Їм, просто, не щастить.

Відомо, що кожна чорна сотня має свого фюрера; отже, забажали мати його і нуни.

Здавалося нунам колись, що всі дані на фюрера має Симон Петлюра. Погромником був непоганим, торгував Україною з азартом; мав зате одну ваду, з якою важко було нунам примиритися: замість вперед, ходив назадгузь.

Правда, він казав, що це не його вина, а тих, що його б'ють, та від цього нунам не стало легше...

Коли ж після розгрому вільгельмівської Німеччини Петлюра змінив клієнта і продав Україну Пілсудському, вірні німецькому хазяїнові нуни, за наказом з Берліна номер такий-то, збунтувалися. Нунівські газети, які досі величали Петлюру «героєм», за одну ніч перебудувалися і виступили на адресу вчорашнього «героя» з зовсім новими епітетами: «зрадник, запроданець, мерзотник», а головний орган нунів «Розбудова нації» у Празі охрестив його соковитим ім'ям: «Іуда».

Деякий час надією нунів був Скоропадський. Той тримається Берліна, як реп'ях кожуха. Проте і він — не без гріха. Цей «гетьман всієї України» не знає української мови та й по-німецькому калічить немилосердно. Довелося нунам шукати іншого фюрера.

Знайшли полковника Євгена Коновальця. Цей, правда, також не йшов вперед, але не йшов і назад: він, просто, сидів на одному місці — у Берліні.

Нуни довгий час були задоволені. І не тільки нуни, але й Берлін. І не тільки Берлін, але й Варшава. Німецька розвідка платила марками, польська — злотими. Марки котирувались на варшавській біржі, злоті — на берлінській.

І все було б гаразд, якби не людська заздрість. Позаздрили Коновальцевій «славі» деякі нуни і вирішили вчинити палацовий переворот. Палацовий переворот у... коробці цигарок, що її вручили фюрерові його підлеглі. Не встиг Коновалець відчинити коробку, як пролунав оглушливий вибух, що протягом однієї секунди перетворив нунівського фюрера на бурякове пюре...

Впоравшись таким чином із своїм фюрером № 2, нуни оголосили траур і обрали фюрера № 3 — Андрія Мельника. Навчений сумним досвідом свого попередника, Мельник не тільки перестав приймати від нунів подарунки, але так сховався за спину гестапо, що й сам чорт із свічкою не знайшов би його!

Це дуже не подобалося деяким нунам, і вони кинулись шукати нового, конкуренційного фюрера. Цим черговим щасливцем виявився Степан Бандера (не змішувати з містом Бендерами, прізвище Бандера походить від «банда»!).

Першим кроком фюрерів-конкурентів було заповнення прогалин у своїх біографіях. «Вожд» Мельник публікував «маніфести», в яких він називав Бандеру темним пройдисвітом і провокатором, а «вожд» Бандера величав Мельника агентом польської дефензиви, вбивцею Коновальця і — також провокатором.

Обидва «вожди» мають, звичайно, рацію, та це нунів ні трохи не влаштовує, їм треба було одного фюрера, а не двох.

Зневірившись у власні сили, вони попросили свого хазяїна Гітлера дати їм наказного фюрера.

Гітлер довго думав, хто з нунівських каналій — найбільша каналія, нарешті, пригадав собі Севрюка, німецького статиста з мирної конференції у Бресті.

«Ріхтік!»*) — гукнули по-німецькому нуни.

Однак, щось зовсім протилежне сказали українські партизани. Ледве Севрюк з'явився на території України, як під його вагоном вибухнуло щось на зразок міни. Вибухнуло з такою силою, що з Севрюка не залишились ні ніжки, ні ріжки, і нуни не мали навіть можливості влаштувати своєму фюрерові врочистого похорону.

Цього було нунам вже занадто. Доля виразно знущалася над ними. І вони вирішили перехитрити долю. Замість живого фюрера обрали собі мертвого.

І кого, подумаєте? Симона Петлюру! Того самого Петлюру, що його ці ж самі нуни називали ще так недавно по імені, тобто зрадником, запроданцем, мерзотником та іудою...

Кращого вибору нуни не могли зробити. Те, що Петлюра — іуда, нікому не заважатиме: він і надалі буде першим іудою серед іуд. Те, що він уже в землі, також нічого. Адже незабаром опиняться там і всі його підлеглі...

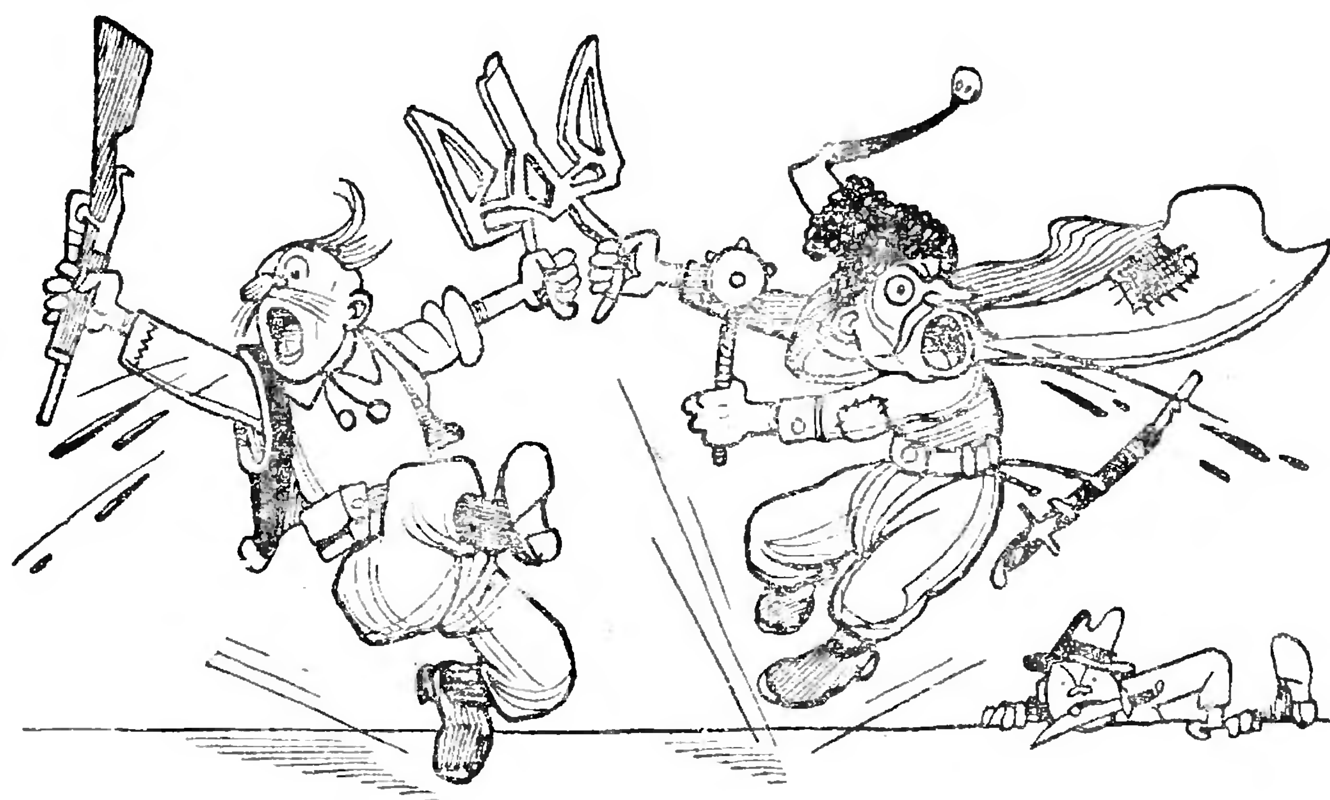
Ось і вся історія.

Мало, але цікаво.

---

*) «Правильно!»

1943 р.

ЛЮДИ БЕЗ БАТЬКІВЩИНИ

БУЛО літо 1933 року. У двері вілли, де містилося Львівське радянське консульство, подзвонила молода людина. Увійшовши, вона висловила бажання поговорити з консулом. Коли відвідувачеві сказали, що консул прийняти його не зможе, він швидким рухом вихопив з кишені револьвер німецької марки «Парабеллюм» і кількома пострілами вбив першу людину, що потрапила йому перед очі. Жертвою вбивства став працівник консульства Майлов.

Ледве пролунав останній постріл, як бандит прожогом кинувся до дверей. Однак двері в будинку відчинялися і зачинялися автоматично. Дарма убивця шукав на стінах рятівної кнопки, дарма бігав, блідий і переляканий, від вікна до вікна; грати, яких він раніше не помітив, перегороджували йому шлях до втечі. Злочинець, який хвилину тому вбив із спокійним серцем ні в чому невинну людину, шаленів тепер від страху перед карою. Холодний піт виступив йому на чолі; схлялий, він заліз у найтемніший куток.

Це був — Лемик, один з членів так званої «Організації українських націоналістів», формально керованої полковником Коновальцем, а фактично — розвідувальним відділом німецького генерального штабу. Лемик був тільки знаряддям. Натхненники підлого вбивства сиділи спокійно в Берліні і «домовлялися» з ад'ютантами Гренера та Гіммлера, а у вільний час фабрикували «ідеологію» для своїх темних діл, для брудних махінацій, перед якими бліднуть «подвиги» надпровокатора російської контрреволюції Азефа. Та Азефові не була потрібна ідеологічна надбудова, його цілком задовольняв брязкіт імперіалів у кишені. Амбіція надпровокаторів з кліки Коновальця йшла значно далі. Викинуті зі сцени історії, вони намагалися будь-що потрапити хоч би на її естраду. Одягнуті в жовтоблакитні мантії, вони завзято дерлися на неї, грізно потрясаючи вищербленим тризубом. Слова «Україна» та «український» не сходили при цьому з язиків цих самозваних жерців «надпатріотизму».

«Солодко вмирати за батьківщину...» шепотіли вони на вухо своїм лемикам, посилаючи їх на мокру роботу. Але коли перед очима лемиків ставала смерть, то в більшості випадків «націоналістична надбудова» миттю вивітрювалась з їхніх голів, не зачіпаючи в найменшій мірі їх сердець.

І тоді кандидати в жовтоблакитні мученики скидали з себе тернові вінки і, виплакавшись досхочу на грудях поліцая, послужливо вдягали шапку-невидимку агента-провокатора на службі львівської або варшавської «дефензиви».

«Батьківщина» лемиків виявлялася міфом, і при зіткненні з суворою дійсністю цей міф розвіювався, наче отруйний газ від подуву дужого вітру.

В ТІНІ ПРУССЬКОГО ОРЛА

Родовід лемиків починається з тих часів, коли неживий уже сьогодні Коновалець носив на комірі зірку австрійського лейтенанта. На початку першої імперіалістичної війни Берлін став Меккою, до якої з'їздилися,

наче відьми на Лису гору, політичні комівояжери жовтоблакитної породи.

Кон'юнктура для них була тоді сприятлива. Україна з її багатствами завжди відігравала велику роль в імперіалістичних планах Німеччини. Наспіх організований німецьким генштабом так званий «Союз визволення України» мав дати «кадри» для майбутнього маріонеткового «уряду». А тимчасом одні кандидати в міністри з ласки кайзера організовували шпигунство і диверсії у тилу царської армії, інші перекладали на українську мову німецькі пропагандистські листівки і потім тикали їх у руки полоненим українцям.

Більш енергійні з-поміж них створили так звані «стрілецькі січові частини», завданням яких було вплітати нові лаври в сумнівний вінок «слави» австро-угорської армії і допомагати Відневі здійснити його давню мрію: посадити на українському престолі одного з габсбурзьких ерц-герцогів.

Зрозуміло, що вся ця політика не могла знайти жодного відгуку серед широких українських мас, дарма що жовтоблакитні агенти центральних держав охоче користувалися в своїй роботі антицарськими лозунгами. Полтавського селянина було так само важко пошити в дурні, як і харківського робітника; і цей і той прекрасно знали, що кайдани німецького виробництва анітрохи не легші від царських наручників. Навпаки, досвід з німецькими поміщиками і фабрикантами на Україні навчив їх, що в справі експлуатації і гноблення пруссаки були і залишаться неперевершеними майстрами.

У 1917 році жовтоблакитним агентам німецького імперіалізму — Залізнякові, Назаруку здавалося, що настав їх час. У Берліні з увагою читали їхні рапорти про виступи Міхновського на військовому з'їзді в Києві. Читали і будували свої плани.

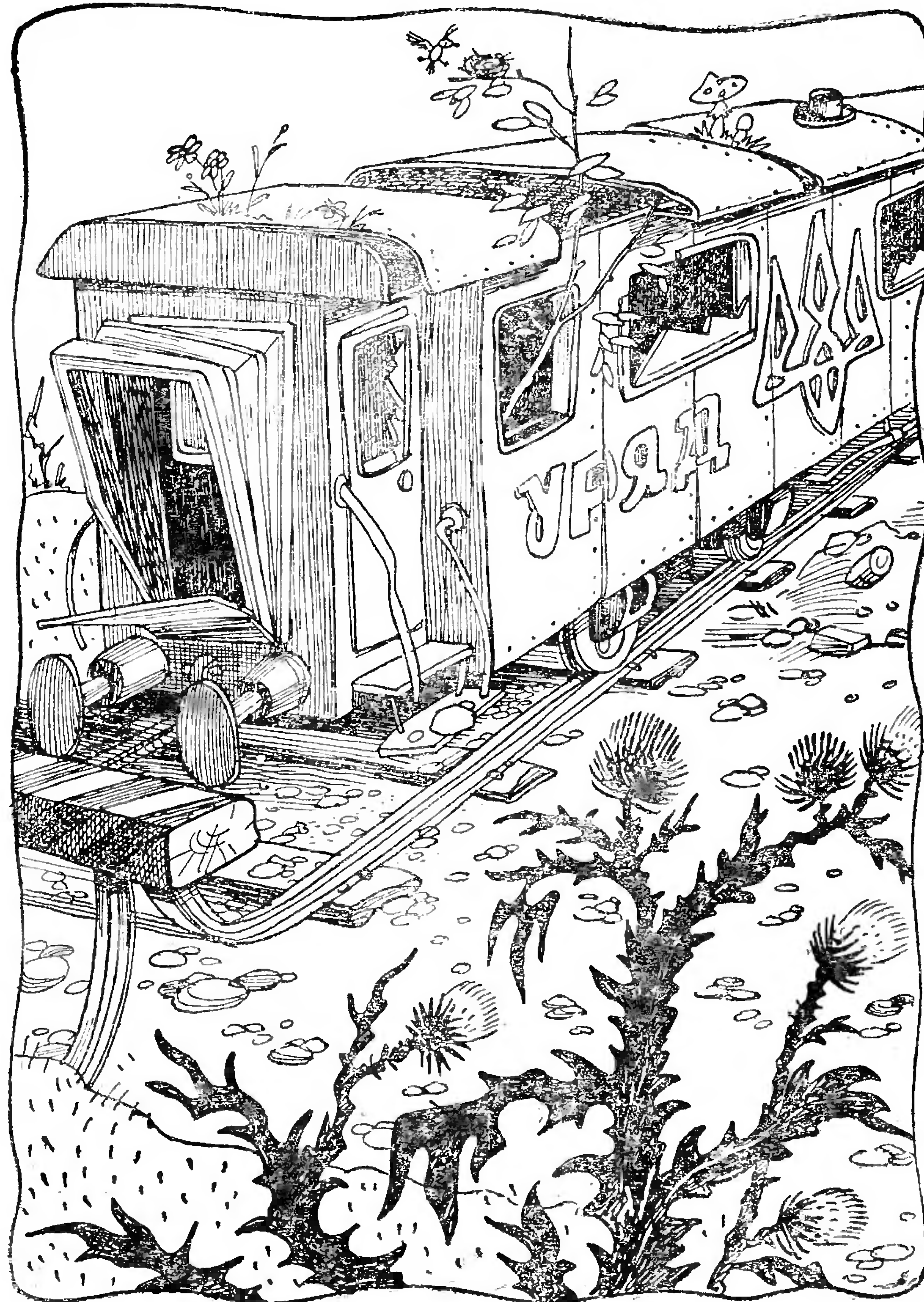
Ці плани предстали перед світом у всій своїй наготі на Брестській мирній конференції. З легкої руки генерала Гофмана, за столом цієї конференції опинилися і українські севрюки. Випущені з берлінської кліки жовтоблакитні папуги слухняно повторювали те, чого їх довгі роки вчили німецькі господарі, і на всі вимоги німецької делегації до радянського уряду послужливо кивали головами. Коли ж під стукіт німецького генеральського кулака радянським делегатам було поставлено ультиматум щодо України і перед українським народом постала на весь зріст небезпека австро-німецької окупації, — націоналістичні статисти заспівали з радощів «осанна у вишніх» Вільгельмові. Нарешті, настав, як їм здавалося, їхній час, а з ним і можливість змінити лакейську лівреєю на міністерський фрак.

Але жорстока доля і цього разу розчарувала лакуз, зайвий раз показавши їм, що значно легше вдягти лівреєю, ніж скинути її. У той час, як український народ ділами своїх воїнів розпочинав нову книгу своєї слави, коли вся Україна піднялася на боротьбу з німецькими окупантами, наслідувачі Мазепи з Центральної ради не насмілювались висунути носа з приймалень німецьких достойників. Вогні повстань, що спалахували то в одному, то в другому кінці нашої країни, бентежили і хвилювали випробуваних у боях прусських генералів, а київських «міністрів» кидали в блідий страх. Люди без батьківщини відчули тепер, що значить ненависть великого народу, ненависть, якої не можна загасити жодними репресивними заходами, бо кожна куля, вистрелена окупантом або його гайдуком в опереточному жупані, була лише черговою іскрою, що наближала хвилину вибуху великого всенародного повстання.

Коли на зміну політиканам з Центральної ради прийшов новий німецький фаворит — Павло Скоропадський, становище від цього анітрохи не змінилося. Україна вирувала, Україна хотіла жити по-своєму. Вона з однаковою люттю знищувала каральні загони генерала Ейхгорна і синьожупанників Скоропадського.

Всю силу цієї люті відчув Скоропадський восени 1918 року, коли він був змушений тікати в німецькому санітарному поїзді, тікати тими самими шляхами, що ними через деякий час після цього накивали п'ятами і його спадкоємці з петлюрівської школи.

Дарма жовтоблакитники намагалися згодом вирвати ці чорні сторінки з історії своєї ганьби, дарма націоналістичні фальсифікатори складали потім за кордоном легенди про свої «Фермопіли» під станцією Крути, бо ніщо не змінить факту, що в ті грізні роки їх вплив не виходив ніколи поза коло, накреслене багнетом інтервента.

ВАРШАВСЬКІ МЕЛОДІЇ

Ще одну спробу сісти на шию українському народові вчинили вони в 1919 році. Цим разом, за тимчасової нездатності берлінського протектора, вони уклали союз з Пілсудським який саме тоді готував свій похід на Київ. Симон Петлюра, той самий Петлюра, який узимку того року заявив патетично, що його спірку з поляками за Західну Україну вирішить тільки меч, через кілька місяців після того не тільки сховав цей меч у піхви, не тільки поквапливо визнав претензії Пілсудського на Західну Україну, але й у таємному договорі віддав йому всю територію на правому березі Дніпра, залишаючи за собою скромне право керувати Лівобережжям, та й то під суворим контролем Варшави...

Проте Пілсудському щастя служило ще коротше, ніж Вільгельмові II. За кілька тижнів після початку свого наступу він думав уже не про Київ, а про те, як утримати в своїх руках Варшаву. «Уряд» Петлюри встиг і на цей раз врятуватися втечею, перенісши свою столицю на колесах до Західної Польщі. Салон-вагони з тризубом назавжди застрягли в глухому тупику станції Тарнув, а їх пасажирам лишилось тільки одне: старіти на чужих хлібах і, старіючи, чекати чергової кон'юнктури, шукати нових меценатів політичної проституції, досить сильних, щоб наповнити розчаровані серця «ботокудів» новою надією на здійснення їх божевільних мрій.

АНТРАКТ

Чекати довелося довгенько. Але в цьому антракті між двома діями — першою і другою світовою війною — люди без батьківщини не байдикували. З одного боку, вони намотували зірвану подіями нитку, що зв'язувала їх з Берліном, з другого — вони продовжували спекулювати на ягайлонській великодержавницькій манії Пілсудського. Щоб не вийти з форми, вони подвизалися одночасно у всіх можливих контррозвідках. Ольга Басараб віддано працювала для німецької, Петро Певний — для поль-

ської, Онацький і Островерха — для італійської. Одні кандидати у жовтоблакитні мандарини, як Скоропадський і Коновалець, чекали кращих часів під чорними крилами німецької псевдореспубліки, інші, як Андрій Левицький та Дмитро Левицький,— під білими крилами орла з-над Вісли.

Через своїх агентів, що були також агентами їх господарів, вони і далі намагалися «стукати в серця» українського народу. Стукали обрізами і револьверами, стукали шпигунством, саботажем і диверсійними актами, стукали облудною пропагандою. Коли у відповідь цей народ стукнув їх під Базаром, стукнув на процесі нового варіанту «Союзу визволення України» — так званої «Спілки визволення України», стукнув, нарешті, їх націоналістичну агентуру в 1933 році, вони зняли шалений галас про «червоний терор на Україні». Карлики, з запльованими від безсилої люті бородами, розбіглися по Європі і дерлися на трибуни, щоб звідти пропагувати «хрестовий похід» проти Країни Рад, зокрема проти Української Радянської Соціалістичної Республіки.

В ОБІЙМАХ СВАСТИКИ

Цей гармидер невипадково збігається в часі з приходом Гітлера до влади. Невипадково націоналістка Мілена Рудницька облюбувала собі для своїх антирадянських «хрестоносних» виступів трибуну женевського «Конгресу національних меншостей», керованого завзятим гітлерівцем. Пенсіонерів з жовтоблакитної малини Гітлер благословив на свою службу.

Треба сказати, що в той час жовтоблакитники давали зразки «дисциплінованості». Як відомо, так звана «Організація українських націоналістів», намагаючись обдурити народ Західної України своїм сурогатом «революційності», з самого початку свого існування застосувала тактику індивідуального терору проти окремих представників польської адміністрації. Та досить було Гітлерові домовитися з Беком, щоб ватажки цієї організації раптом припинили свій «терор».

ДЕНЬ РОЗПЛАТИ БЛИЗЬКИЙ

Але тільки в червні 1941 року люди без батьківщини показали, на що здатна канналія, яка з політичного бандитизму і зрадництва зробила собі професію. Ще танки гітлерівських песиголовців не встигли взяти розгону, як жовтоблакитники Західної України уже повитягали ножі з халяв.

Ледве окупанти встигли ввійти до Львова, як уся зграя повилазила з нір і кинулась вбивати радянських людей, змагаючись у звірствах з німецькою солдатнею. Чому? Перш за все тому, що такий був наказ гестапо...

Польський письменник Жеромський, мріючи про майбутню Польщу, написав колись «Сон про шпагу» Жовтоблакитники виявились значно скромнішими. Їм снилася не рицарська шпага, а звичайний шпіцрутен німецького поліцмейстера.

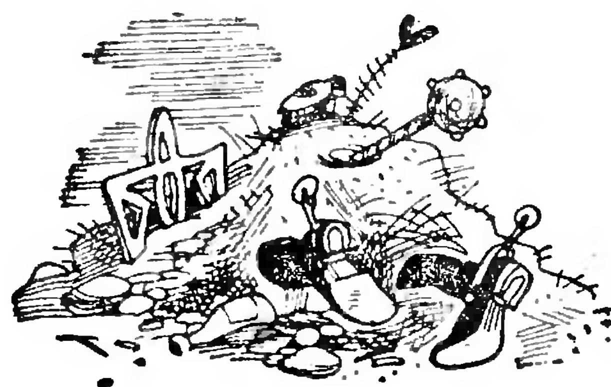
Проте навіть і цей їх сон не тривав довго, його обірвала та сама рука,що клала в їхні руки бандитський ніж. Два озброєні загони, що їх німці в перші дні війни дозволили організувати галицьким «ботокудам», були розігнані німецькими офіцерами раніше, ніж солдати

цих загонів встигли засвоїти прусський парадний крок. Тільки достатньо підтоптаним та вже беззубим ренегатам Гіммлер дозволив гратися ще в «політику», яка полягала, головним чином, в передрукуванні матеріалів з «Фелькішер беобахтер» на сторінках «Краківських вістей»...

25 років радянської влади — це 25 років української державності. Фашисти не вважають нас за народ, вони запеклі, невгамовні вороги України, вороги її державності. З ними ведемо боротьбу на смерть і життя. На їхню смерть, за наше життя. У цій боротьбі об'єднався весь наш народ. У героїзмі бойових буднів він будує собі пам'ятник безсмертної слави. І чим ближчий стає день нашої перемоги, тим сильніше б'ються прості і великі в своїй простоті серця радянських людей.

Зате, чим ближчий стає день розплати, тим більший страх і розпач охоплює гітлерівських катів України. Катів та їхніх підручних — людей без батьківщини, людських ганчірок, які опинилися тепер за дверима історії, опинилися там, звідки веде один тільки шлях, шлях ганьби і вічного забуття.

Москва, грудень 1942 р.

ПАН ФІАЛКА

Давно-давно, в роки молодості автора цих рядків, йому довелилось грати в оркестрі німого ще тоді кіно. Найколоритнішою фігурою серед членів оркестру був корнетист, названий паном Фіалкою в зв'язку з темноліловим кольором його імпозантного носа. Справжнє його прізвище мало хто знав. Відомо було тільки, що за часів Австро-Угорщини пан Фіалка був одним з китів українського націоналістичного табору й, як такий, був навіть одного разу на прийомі у Франца-Йосифа. Ніхто не знав також, чому пан Фіалка проміняв булаву політика на трубу музиканта. Одні казали, що душевну рівновагу пана Фіалки порушила смерть австро-угорської монархії, а інші, злоязикі, запевняли, що кінець його кар'єри почався в хвилину, коли було встановлено зникнення великої суми грошей з каси керованого Фіалкою банку. Пан Фіалка ніколи про це не говорив. Він взагалі нічого не говорив, крім «Добрий вечір» та «Добраніч».

Але пробила година, і пан Фіалка заговорив. Це сталося в день, коли на кіноафіші з'явилися «Осінні маневри» — австрійська кінокомедія про «добрий, старий Відень».

Корнетист прийшов до кінотеатру задовго перед початком першого сеансу, прийшов у старосвітському каучуковому комірці й урочистому чорному сурдуті, який сягав нижче колін. Горілчаний дух, що його незмінно розсівав довкола себе пан Фіалка, уступив сьогодні місце ароматові французького коньяку.

Оркестр грав увертюру до «Легкої кавалерії» Зуппе. Корнетист не відривав захоплених очей від екрана, а коли нотні паузи дозволяли йому це, він радісно вигукував: «Піхота, їй-богу, піхота!», «Улани, їй-богу, улани!», «Жан... жандарми, їй-богу, жандарми, в пікельгаубах, великий боже!..»

По виголених щоках пана Фіалки покотилися сльози розчулення.

Нараз на екрані з'явилися австрійські драгуни, в перекинутих через плече кожушках і в касках античних героїв.

Пан Фіалка ошалів. Він гукнув щосили: «Драгуни, їй-богу, цісарсько-королівські драгуни!..» І, не звертаючи вже уваги на ноти, засурмив військовий відбій: «Іване, Іване, повертайсь у казарму!..»

За це порушення музичних правил Фіалці попало. Під час антракту він сидів перед капельмейстером і безпорадно розводив руками:

— Прошу вибачення, але я не міг... не міг стриматися! Ці мундири, ці коні, ці жандарми!.. Моя молодість стала мені перед очима... Моя молодість і найясніший пан, імператор Франц-Йосиф Перший!..

— А ви його бачили?

Лице пана Фіалки розпливлося в радісній усмішці.

— Як вас, як вас бачу тепер перед собою, пане капельмейстер!..

Захлинаючись від надмірних почуттів, пан Фіалка розповів:

— Не знаю, чи вам відомо, панове й пані, що я був колись депутатом австрійського парламенту. Колись... гм! (Пан Фіалка витер сльозу). Одного разу я ввійшов у склад української депутатської делегації, яку мав прийняти покійний імператор. В прийомній ми чекали всього дві години, коли це розчинилися двері й увійшов найясніший пан. Ми оніміли від хвилювання, а старенький монарх, доброзичливо посмикуючи бакенбарду, підійшов і ласкаво нахилив до нас своє вухо. Глибоко зворушені такою ласкавістю, ми доповіли його величності про любов австрійських українців до свого монарха. Найясніший пан слухав і по-батьківському посміхався. Та тільки ми розпочали доповідати про тяжке становище цих українців, найясніший пан хитнув поблажливо головою й тихенько, приязно, ласкаво сказав: «До побачення, мої панове!..»*) Сказав і показав нам спину. Ото був монарх! Сказав лише чотири слова, а скільки в них було глибокого змісту...

Пан Фіалка похнюпив голову й заплакав на свій, посвятковому начищений, корнет.

...Минуло кілька років.

Німа досі кіномуза заговорила, заспівала й заграла, пан Фіалка зник з музичного горизонту. Пірнув, як камінь у воду.

Якось у неділю ранком відбувався один з незліченних парадів війська маршала Пілсудського. На баских білих конях їхали вояки 14-го полку уланів, спеціалісти по каральних експедиціях, мучителі й кати українських селян Львівщини. Раптом за моєю спиною залунали вигуки:

— Хай живуть! Ото армія! Ото військо! Улани, їй-богу, улани! «Улані, улані, мальоване дзеці!..»

Винуватцем цих вигуків був огрядний панок у чорному старосвітському сурдуті та в чорних окулярах.

Знайомий аромат, аромат суміші коньяку й чистого спирту відродив у моїй пам'яті пана Фіалку. Так, це був він!

— А, як ся маєте, пане товаришу! Ви думали — капут Фіалці, а Фіалка цвіте, і як ще цвіте, дай і вам, боже, таке!..

Вражений зміною характеру пана Фіалки, який з меланхоліка перетворився на життєрадісну людину, я

*) Історичний факт. **(Прим. ред.).**

поцікавився його новою професією. Він потягнув мене в бічну вуличку й прошепотів:

— Я — колекціонер!

— Чого?

— Ляпасів!..

— ?!

Пан Фіалка поблажливо всміхнувся:

— Я розповім вам, але про це нікому ні слова! Надто вже багато у Львові діячів, охочих зайняти моє місце...

Пан Фіалка боязко озирнувся і пошепотом продовжував:

— Ви знаєте, прошу я вас, у нас немає більше найяснішого пана, зате є Пілсудський. Ото голова, ото маршал, ото диктатор! Свого прем'єр-міністра Складковського на п'ять кроків до себе не підпускає, а коли має на нього серце, то штурханом у долішню частину спини із сходів спускає.*) Ха-ха!.. Приблизно те саме робить генерал Складковський з своїми підлеглими Історію з опозицією його величності — ундовськими депутатами сейму — самі знаєте: у Брестській кріпості вони тричі на день збирали ляпаси від офіцерів маршала.*)

— Знаю. І що?

— І їм це, нарешті, набридло.

Я зупинився здивований.

— Невже ж вони насправді перейшли до опозиції?

— Хе-хе! До опозиції... Чого захотіли! Хе-хе... Це я, я опозиціонер, мій дорогий...

Я нічого не розумів, і пан Фіалка зглянувся наді мною.

— Коли треба йти на прийом до Пілсудського, Складковського і присних, націоналістичні депутати беруть мене з собою і, як свого уповноваженого секретаря, шлють на першу лінію вогню, тобто штовхають першого у кабінет високопоставленої особи. Я доповідаю про їх просьбу й одержую особисто серію ляпасів, рідше — лечу зі сходів. Коли захекана і спітніла високопоставлена особа охляне, входять у кабінет мої депутати. Тепер їм уже ніщо не загрожує. У найгіршому разі якийсь дрібний ляпасик або легенький щиголь у ніс...

---

*) Історичний факт. **(Прим. ред.).**

— І добре на цьому заробляєте?

— Непогано. Краще, ніж колись заробляв на корнеті.

— І вже ніколи не граєте на ньому?

Пан Фіалка із смутком постукав пальцем по долішній щелепі. Вона була звихнута.

— Розумію. Професійна хвороба.

Колекціонер зітхнув:

— Чого тільки не зробиш заради...

Відтоді я не бачив пана Фіалку, й тільки недавно дізнався, що він уже в Канаді, куди потрапив разом з своїми націоналістичними шефами. Треба гадати, що пан Фіалка і там самовіддано збирає ляпаси, призначені для донцових, бандер, мельників і скоропадських, тобто працює по спеціальності.

МІСІС МАККАРДІ ВТРАЧАЄ ВІРУ

Місіс Маккарді була дуже чемна.

— Ви поспішаєте до Дахау? Можете поїхати зі мною.

Знайомство наше почалося чверть години тому, і фрази, якими ми обмінялись в бюро «табору преси», мали чисто діловий характер: я шукав нагоди, щоб дістатися в Мюнхен.

Під час жвавої розмови ми перейшли на тему недавно закінченої війни.

— Ми вірили в цю війну: скептицизм — це не американська риса характеру. А сьогодні... сьогодні боюся, щоб з цієї кривавої купелі ми не вийшли брудніші, ніж коли-небудь.

Я не зовсім розумію мою сусідку.

— Боюся, що говоримо різними мовами, місіс. Якби не відвага солдатів Сталінграда, то хто знає, чи «Куїн Мері» не віз би сьогодні до якогось з європейських портів черговий вантаж уже американського палива для крематоріїв Дахау і Освенціма.

Ми довгий час мовчали, не відриваючи очей від далечі, що насувалась на нас лісистими, грізними горбами. Нарешті, моя цікавість перемогла.

— Насмілююсь нагадати вам, місіс, що ви не поставили крапки над «і». Ви, може, мали на думці Індонезію?

— Ох, сер! Не нагадуйте мені в такий чудовий ранок про наших англійських родичів. Якщо вони дізнаються, що про них так багато говорять, можуть, чого доброго, луснути від зарозумілості. До вашого відома, мене не англійська політика бентежить. Від британського аристократичного вола наївно було б вимагати чогось більшого, ніж шматок тухлого м'яса.

— В більшості випадків цю політику важко відрізнити від американської, не так?

— Ви вгадали. Найбільше дратує, ні, бісить мене, коли чую або читаю ці нестихаючі компліменти наших нинішніх світил над могилою президента, що поклявся звільнити людство від війни, злиднів і страху. Це вже щось гірше, ніж лицемірство, це — цинізм.

Обурення місіс Маккарді мало всі елементи щирості; її голос зливався тепер з гнівним рокотом мотора.

Трохи згодом вона додала:

— Найсумніше те, що народи не бачать трагізму ситуації або не хочуть бачити.

— Народи тут ні при чому, місіс.

Місіс Маккарді з іронією закопилила губи.

— Коли дивитись з висоти ваших принципів, то це, може, так. Але дозвольте мені мати в л а с н у (треба було чути це «власну») думку; думку, народжену, зрештою, юнррівським досвідом.

Розмова ставала цікавою. Я визнав за потрібне поспішити допомогти місіс Маккарді.

— Сподіваюся, ви погодитесь зі мною, що цей юнррівський досвід дорого обходиться народам, і боюся, що обійдеться ще дорожче.

— Безперечно. Є святощі, якими не можна торгувати безкарно.

— Таким чином можна втратити не тільки моральний кредит.

Місіс Маккарді зиркнула на мене скоса:

— Можна, кажете? Він уже втрачений. Особливо після скандалу в Дахау. Я говорю про Дахау і про все,

що сталося в ньому після його ліквідації. Я не забула і не забуду, що американські солдати порушили святе право приюту. Треба було тільки бачити, як ці люди плакали і рвали на собі волосся, коли їх віддавали вашим властям!

Я не вірив власним вухам.

— Місіс Маккарді! Ви проливаєте сльози над...

— Авжеж, над колабораціоністами, зрадниками, чи як ви їх там називаєте. Однак для мене, американки, вони насамперед люди, люди, що страждають. А втім не забудьте, сер, що війна вже скінчилася.

Логіка моєї сусідки була гідна її етичних принципів.

— Ви помиляєтесь, місіс. Ще не скінчилася, ні в якому разі не скінчилася війна проти уцілілих камелотів досить відомого вам Адольфа та проти...

— ...Ідіотів, ви хотіли сказати? Дякую.

— Нема за що. З ідіотами не так уже важко було б упоратися. Гірше, коли ці камелоти мають протекторів і... мамок в особах на зразок вас, місіс.

— Ваш нахил до епітетів, сер...

— ...Менше, напевне менше небезпечний, ніж ваша турбота про послід націстського диявола. Зрештою, можу вас заспокоїти. Американці видали всього кілька десятків зрадників і то тому тільки, мабуть, що вони в минулому стріляли по ваших джі-ай. Основна маса цієї публіки й надалі перебуває під вашим любовним піклуванням.

— У вас, мабуть, нетерпимість у крові.

Я не встиг відповісти. Раптом заскреготіли гальма, і місіс Маккарді зупинила машину перед двома молодими джентльменами в американській формі (без відзнак) і з біло-червоними стрічками на грудях. Обидва джентльмени показували пальцем на небо.

— Сідайте, — сказала з материнською усмішкою місіс Маккарді.

— Данке шен! — відповіли джентльмени чистим галицьким акцентом, сідаючи в машину. Мене здивувало, звідки вони взялися в цій безлюдній околиці.

— Ви де живете? — спитав я.

Українська мова не справила на джентльменів ніякого враження. Один з них, шатен з широким шрамом на щоці, ліниво тицьнув рукою в бік лісу. І дійсно, в проліску можна було побачити триповерховий будинок казармового типу, увесь, немов плющем, оповитий гірляндами напівголих, засмаглих на сонці тіл. Ця картина справила на мою сусідку помітне враження, і ведена її рукою машина мало не в'їхала на загорожу з кільчастого дроту.

— Якщо не помиляюся, місіс Маккарді, це ваші вихованці...

На обличчі місіс Маккарді з'явилось щось подібне до рум'янця.

— Ви не помиляєтесь.

— Чи не обридло вам таке життя? — звернувся я до нових пасажирів.

— Ніби яке? — запитав дебелий брюнет мелодійним львівським акцентом.

— Ледарське.

— Ні.

— І так до самої смерті?

— Не думаємо ще вмирати.

— Про нас думають американці, — додав шатен.

— І що ж там вони видумали?

— Говорять, що нас ще трохи підгодують, а потім підемо в їхню армію, в Японію чи кудись там. Обіцяють нам американське підданство після трьох років служби.

Я лояльно перекладав місіс Маккарді все, що говорили «переселені» джентльмени.

— Ви поляки?

— Ні, — відповіли хором пасажири, — ми українці. Поляків взяли вже до сторожової компанії. Там вони служать біля американських пожитків.

— А чи можна знати, чому ви носите на вилогах стрічечки з польськими національними кольорами?

— Сказали нам, що так краще, більшовики не будуть мати до нас права.

— Хто ж міг вам сказати таке?

Місіс Маккарді квапливо перервала нашу розмову.

— Боюся, сер, що ви зловживаєте балакучістю простих хлопців. Невже ви не хочете зрозуміти, що інтелектуальний рівень цих хлопців ні в якому разі не відповідає вашим, делікатно кажучи, надмірним вимаганням? Я вже не говорю про те, що ваш спосіб задавання питань нагадує слідство. Чи ж ви навіть тут, де найвищим

правом є право американське, не можете забути цим симпатичним хлопцям того, що вони по-своєму розуміють і люблять волю? Чи ж ви...

— Ві шпет іст ес? — перервав потік її красномовності брюнет.

Місіс Маккарді відірвала ліву руку від руля, і на сонці заблищало золото її годинника.

— Без п'яти хвилин пів на десяту,— відповіла місіс з усміхненим по-материнськи обличчям.

Не встигли ми проїхати 200 метрів, як брюнет, стараючись, мабуть, виразити пристрасть до американських манер, фамільярно поплескав місіс по плечах.

— Стоп! — крикнув, і авто слухняно зупинилось.

Цим разом молоді джентльмени постановили блиснути аристократичними манерами. Спочатку припав до ручки Маккарді шатен, за ним брюнет. Виглядало це дуже зворушливо. О, місіс Маккарді прощалася з ними з очима, повними сліз.

Раптом місіс Маккарді спалахнула, відірвавши зір від молодих людей, які ховалися в глибині придорожнього лісу.

— Тепер я розумію, чому вас не люблять! — засичала вона.

— Мене?

— Всіх вас! Бо в кожному з вас сидить фанатичний Торквемада, не здатний зрозуміти, що в кожному єретику також може битися благородне серце.

Вона сказала це з убивчим сарказмом.

«Джіп» летів, як стріла.

— Перепрошую, місіс. По-перше, ані павеличі, ані бандери не нагадують мені жодного, знаного в історії, єретика. Хіба що єретиком назвемо Іуду Іскаріотського.

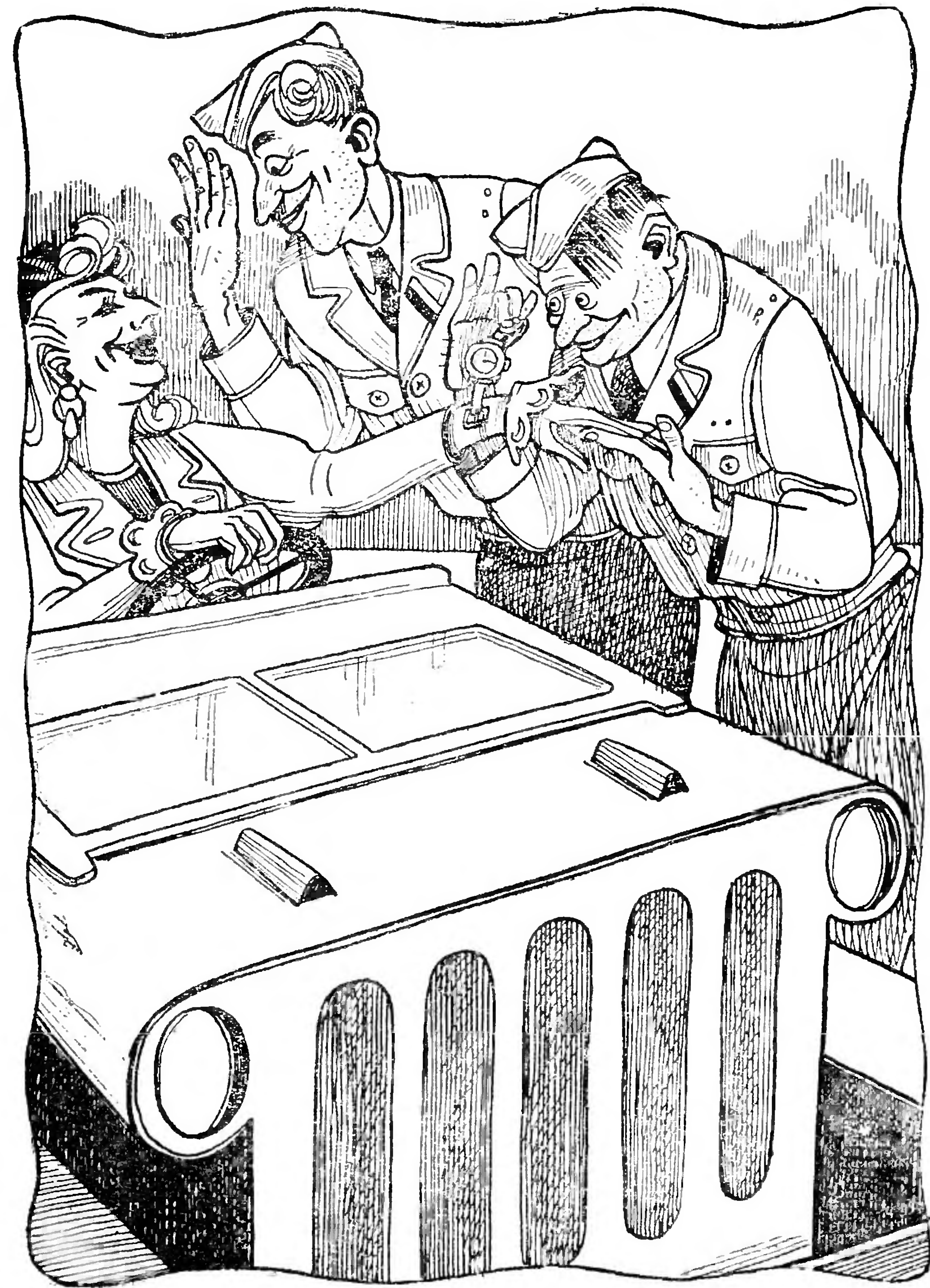
— Як завжди — неоригінально. А по-друге?

Жестом хворої на сплін королеви вона поправила лівою рукою волосся. Ця рука раптом прикувала мою увагу.

— А по-друге? — повторила.

— А по-друге... Де ваш годинник?!

Питання дало ефект, який образно можна б назвати коротким замиканням. «Джіп» видав тихий звук на зразок «ойо-йой! ой-ой-ой!» і став, як вкопаний, а очі його

власниці пригасли і покрилися туманом тихого відчаю. На славу місіс Маккарді можна сказати, що вона тепер не робила того, що в таких випадках звикли робити інші жінки: не дивилась під ноги, не шукала по кишенях і не перекидала подушок. Вона нагадувала тепер жінку біблійного Лота після відомого біблійного випадку.

Однак трохи пізніше таки воскресла в ній жінка.

— Чому ж ви сидите? Біжіть за ними! Теж мені рицар.

— Добре. А ви маєте зброю?

— Не маю. Або що?

— А те, що недалеко звідсіль має бути ще один табір ваших вихованців. Я не хотів би залишати вас саму на дорозі.

— Маєте рацію... — почув я вперше за весь час нашого знайомства.

Місіс Маккарді мовчки обтирала сльози. «Джіп» з глухим стогоном рушив далі.

Озираючись навколо, я помітив на місці, де недавно сиділи «симпатяги», зім'яту газету. Це був останній номер видаваного у Фюрті українською мовою фашистського «Часу». Сторінки газети були переповнені антирадянською лайкою, святковими побажаннями на адресу бандерівських різунів і запевненням в тому, що нова війна є питанням найближчих місяців, коли не тижнів. На четвертій сторінці внизу уважний читач міг побачити два набрані скромненьким петитом слова: «Видає ЮНРРА».

— Що ви читаєте? — слабким голосом спитала місіс Маккарді.

— Вашу газету.

— Якою мовою?

— Українською. Треба сказати, що ваші польські газети виглядають імпозантніше: нюрнберзьке «Пісмо жолнежа» плюється аж на шістнадцяти сторінках.

— Ми даємо їм лише папір і гроші.

— Тобто те саме, що тіссени і гугенберги давали в свій час Гітлерові. З відомим вам результатом. Зрештою, ви забули, мабуть, шановна місіс, про мюнхенський «університет» ЮНРРА...

— До вашого відома, я допомагала його організувати.

— Можна знати, місіс, з чийого доручення?

Місіс Маккарді нервово стріпнула віями.

— Ваше питання здивувало б мене, якби не те, що я під час цієї невеличкої подорожі перестала будь-чому дивуватись...

— Ага, Юпітер сердиться... Це також відповідь. А можна знати, чому ректором цього університету став гер Пфіцмаєр? Ви не мали випадково впливу на його призначення?

— Ви переоцінюєте, рішуче переоцінюєте мої компетенції, сер!

— Гаразд! А на добір викладачів ви також не мали ніякого впливу? Коли навіть ні, то що вам заважало дізнатись, що більшість цих викладачів — це люди так або інакше зв'язані з гітлерівським режимом, в його найстрахітливішій формі: окупації?

Місіс Маккарді мовчала. Здавалося, вся її увага була тепер зосереджена на машині.

— Те саме, достеменно те саме треба сказати й про ваших «студентів», місіс. Ви здригались, читаючи про вимордувані народи, а сьогодні з ласкавою усмішкою підносите їхнім вбивцям хліб-сіль, годуєте їх, одягаєте і друкованим словом допомагаєте популяризувати релігію масових душогубів. А тепер іще цей університет! Дорога місіс Маккарді, чи не простіше було б перевезти його «викладачів» і «студентів» до Вашінгтона, безпосередньо в школу шефа «федерального слідчого бюро» містера Гувера, замість інсценізувати ідіотську комедію з «університетом»? Інсценізувати за гроші, вкрадені у сиріт, батьки яких загинули від рук цих ваших «викладачів» та «студентів»?

Місіс Маккарді все ще мовчала, тільки загострений раптом профіль вказував на те, що в її серці вихорило сто фурій.

— Статистичні дані з «університету» говорять про 847 студентів «української національності — польських громадян». Як вам відомо, Західна Україна є складовою частиною Радянського Союзу, і її уродженці ще сім років тому перестали бути громадянами Польщі. Це факт перед лицем усього світу, санкціонований також Вашінгтоном. Однак ваші власті перемальовують цих гітлерівських ландскнехтів у біло-червоний колір з та-

ким самим азартом, як ваші гангстери перемальовують вкрадені автомобілі. Чи далеко заїдуть ваші комбінатори на цих автомобілях — не наша в тому голова; мене в цьому випадку хвилює інше: безцеремонне топтання міжнародного права, безприкладне знущання над елементарними принципами співжиття народів. Хоч ні, пробачте, я сказав «безприкладне». Це не зовсім так. Прецеденти були, їх створила відома трійка: Гітлер, Герінг і Ріббентроп...

— Ви говорите таким тоном, сер, наче ми не тільки не йшли ніколи разом, а збираємось завтра воювати між собою.

Місіс Маккарді процідила це з такою міною, немовби всі мости між нами були вже спалені, а їй залишилось тільки підняти кинену мною рукавичку.

— Прошу пробачити мені, місіс, якщо мій словник відбігає від словника покійної маркізи Рамбульє. Та досить перегорнути один номер нью-йоркського «Тайму», коли там пишуть про нас, щоб забути про версальські манери... Що ж торкається війни, «третьої війни», то атомна бомба має два кінці, і невідомо ще — котрий кінець б'є краще...

— Це звучить як погроза!

— Ні, це звучить як осторога.

— І все те із-за тих жалюгідних «ді-пі»...

— Жалюгідних? Як бачу, навіть дамський годинник може інколи послужити за підсобу до вивчення історії. Суть справи не в «ді-пі»; вони лише симптом.

— Назріваючого конфлікту?

— Ні, назріваючого розкладу. Ви знаєте не менше, якщо не більше від мене, але ваші уста стиснуті печаткою змови.

— Дозвольте! Змови?

— Так. Інакше не можна назвати того, що тут робиться. А що робиться, ви самі знаєте. Вашу армію роз'їдає спекуляція і неробство. У створеній вашими заправилами моральній атмосфері працелюбні, ділові янкі на очах перетворюються на алкоголиків і громил. Ви голубите недобитків фашизму, дозволяєте їм спекулювати і красти, а тих, кого погнав колись до Німеччини багнет гітлерівського жандарма і хто хотів би повернутися додому, до праці, віддаєте на поталу зграї квіслінгівських терористів. Охоплені жадобою капіталістичної наживи і страхом перед втратою можливості наживатись, ви, разом з англійцями, відроджуєте в Європі фашизм, ви творите за методами гестапо й «овра» армію на все готових політичних гангстерів, які мають продовжувати у своїх країнах розпочату з благословення Гіммлера криваву роботу, на цей раз в інтересах ваших імперіалістів. Ваші власті готові навіть пустити частину цих гангстерів у свої країни, бо їх минуле й сучасне дає гарантію, що з них ваші комбінатори створять найвірнішу гвардію, ладну влаштувати хоч би навіть 365 варфоломіївських ночей на рік.

— Цікаво! Варфоломіївських ночей? У нас? А де ж ви бачите наших гугенотів?

Бліда гримаса на обличчі місіс Маккарді вказувала на її бажання посміхнутись.

— Де? В кожному разі не в династії Гуверів?

«Джіп» весело заплигав по розораній бомбами вулиці. Ми наближалися до перехрестя, де я повинен був попрощатися з моєю супутницею.

— Я щиро заздрю вам, вам усім,— сказала вона.— Якщо в мене і збереглися були якісь клапті віри в людину, то їх тепер нема. І, мабуть, саме тому я служу сьогодні не так у ЮНРРА, як... Ви мене зрозуміли, сер?

Місіс Маккарді дивилася так, наче шукала в моїх очах співчуття.

— ...як одному з династії Гуверів, еге? Я вас зрозумів, місіс Маккарді...

ЗМІСТ

Редактор Ф. Маківчук
Техредактор В. Довгаленко
Коректор И. Галенко

БФ 00909. Зам. 4157. Підписано до друку 12.II. 1952 р.
Тираж 100.000. Формат паперу 70×105. 2 друк. аркуші.
Ціна 1 крб.

Друкарня «Радянська Україна». Київ, Прозорівська, 59.